

Kirkens (u)politiske artikulasjon av trosbasert engasjement

Er kirken en politisk aktør når den uttaler seg om regjeringens flyktning- og asylpolitikk? Og kanskje i særdeleshet når den uttaler seg kritisk til innstramninger i utlendingsloven eller -forskriftene? Skal kirken holde seg borte fra dette – og andre – felt som berører den politiske dagsorden? Er kirkens innvendinger mot disse innstramningene sinnelagsetikk – følelsesbasert «snillisme» som ikke har rot i politikkenes harde realiteter – og uten de mer krevende vurderingene som en konsekvensetikk kanskje krever?

Stortingets «Storskog-forlik» fra november 2015 og tilsetningen av Sylvi Listhaug som landets første innvandrings- og integreringsminister i desember 2015, har skapt en del debatt om kirkens offentlige rolle på den «politiske arena» og inn i det kirkelige landskap der kors rundt halsen er blitt en del av «troverdighetskriteriet» - eller ikke. Nytt norsk kirkeblad har innhentet bidrag i dette nummerets magasindel om dette feltet. Sindre Stranden Tollefsen har i sitt bidrag sett på de retoriske grep som brukes gjennom begrepet «politisk korrekt»; Tor B. Jørgensen bidrar med en gjennomgang av ordskiftet mellom nevnte Listhaug og biskopene og Ole Jakob Løland bidrar med sin kritiske refleksjon om kirkens tale i offentligheten i forbindelse med de samme spørsmålene.

Skal vi trekke de store linjer – som er både svært fristende og kanskje litt farlig – i en tilsynelatende høyrepopulistisk preget tid både i USA og i Europa, er vi nødt til å gjennomgå

og kritisk vurdere vår trosbaserte tale i offentligheten om alt fra flyktninger til miljøspørsmål. Den evige utfordring om å artikulere religiøst begrunnede standpunkt på en forståelig måte er blitt presserende. Det gjelder ikke bare i ordskiftet mellom biskoper og ministre, men i det daglige ordskiftet mellom f.eks. prester og medlemmer i kirken som lever i frykt for at muslimer skal overta landet og styre lokalsamfunnet etter sharialovgivning. Greier vi å kommunisere at det er forskjell på ekstremistisk salafisme og hijabkleddede mødre som plukker opp barna i barnehagen når tilsynelatende all fornuft har tatt avskjed i ordskiftet om islam og muslimer? Personlig må jeg innrømme at jeg til tider kan bli overveldet av høyrepopulistisk idioti som ser ut til å ha tatt bolig i store lag av befolkningen i Norge og andre deler av verden vi til vanlig sammenligner oss med. Når det står på som verst får jeg små øyeblikk av svartsinn hvor jeg står i fare for å miste troen på menneskers evne til empati og rasjonalitet.

Da er det nyttig å minne seg selv på at høyrepopulisme også skaper motkrefter som vi som kirke og enkeltmennesker kan være en del av. Kanskje situasjonen er en sunn påminnelse om stadig å artikulere teologi i samtiden, lytte til frykt hos enkeltmennesker og møte den med et sett av svar som skaper nye muligheter og nye møteplasser mellom mennesker som *trenger* å møtes. Det være seg i lokalsamfunnet eller på en offentlig arena hvor vi bør opptre stødig, saklig og empatisk i møte med usakligheter og faktafeil. Vi skal også være forsiktige både med å svartmale situasjonen og menneskene bak de politiske vedtak – begge deler til tider svært vanskelig – samtidig som vi ikke skal undervurdere alvoret i den politiske utvikling eller i debatten om kirkens rolle i det offentlige ordskiftet.

Det kan være verdt å ta en kikk på Kirkerådets (og bispedømmenes) høringsuttalelser fra de siste 14 måneder om bl.a. innstramninger i utlendingsloven og –forskriften (<https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/for-medarbeidere/horingsuttalelser/>). Den lange listen av endringsforslag vitner også om en regjering som tydelig ønsker å stramme inn, og ifølge flertallet av høringssvarene fra de ulike aktører i sivilsamfunnet også til dels på bekostning av internasjonale konvensjoner og rettsikkerheten til den enkelte. Ta en titt og vurder kirkens

stemme i møte med endringsforslagene.

Vi oppfordrer også herved våre lesere til å bidra til debatten om hvordan vi møter debatten. Her trenger vi å lære av hverandres opplevelser, erfaringer og metoder. Og ikke minst vår teologi i møte med utfordringer og reinspikka problemer i samtiden.

Jeg vil i lederen for dette nummeret av NNK rette en særlig takk til våre eminente tekstgjennomgangsskribenter for en fantastisk innsats med bidrag – på svært kort frist for mange dem. Dere gjør et uvurderlig stykke arbeid som alle våre lesere har stor glede av.

Steinar Ims

En Drøm for Kirken i Norge – en skrivekonkurranse

Ordo Crucis utlyser en skrivekonkurranse!

Ordo Crucis en økumenisk orden der man blir opptatt ved håndslag og løfteavgivelse. Som orden er Ordo Crucis først og fremst et bønnefellesskap, et fellesskap som ikke er bygget på teologisk enighet, men på bønn og kjærlighet til Kirken uttrykt gjennom en liturgisk spiritualitet.

Hovedsamlingen i Ordo Crucis er de årlige Helgedager som i mange år har vært holdt på Granavolden og i Søsterkirkene på Gran. Helgedagene har et visst retreatpreg med daglig messe, meditasjon og tidebønner, foredrag og mulighet til samtale. Et viktig innslag her er årets Konvent som tar overordnede beslutninger og gir retning til ordenens virksomhet. Som diskusjonsgrunnlag for Konvent 2017 ble et notat utarbeidet etter oppdrag fra Ordo Crucis' Kollegium, «OC's utadvendte rolle i dagens situasjon». Under diskusjonen fremkom en ide om å utlyse en skrivekonkurranse «Jeg har en drøm for Kirken i Norge». I den videre behandling av saken besluttet Ordo Crucis' Kollegium å utfordre både Ordo Crucis' medlemmer og en videre krets – gjennom.....

Herved utfordres du som leser dette til å skrive en artikkel / et essay / et dikt med tema: «Jeg har en drøm for Kirken i Norge». Du står fritt til å velge vinkling, innhold og form. Innlegget skal være på maksimum 2500 ord og være Ordo Crucis' Kollegium i hende innen 15.september, 2017. Det sendes med e-post til Rolf Andersen, Rolf.Andersen@sio.no - merket «Drøm».

I teksten skal forfatterens identitet ikke fremgå. Rolf Andersen anonymiserer innlegget som gis videre til en bredt sammensatte vurderingsgruppe oppnevnt av Kollegiet. Gruppen plukker ut inntil 10 artikler for publisering i egnet medium. Anonymitetene brytes. Forfatter står for innhold i egen artikkel.

Kollegiet skal kunne benytte alle innleverte artikler i sitt videre arbeid i Ordo Crucis.

Magasin

En innvandringsminister og de norske biskopene

*Biskopenes høringsuttalelser vedrørende forslag til
innstramninger i utlendingslovgivningen vinteren 2015/2016*

Denne artikkelen er en slags oppfølger av en bokmelding jeg skrev om «Kirken under krigen» i NNK 6/2016. Krigens dramatiske bakteppe utfordret kirken til å tenke igjennom sin rolle både i offisielle uttalelser og i den jevne forkynnelsen i menighetene. Den gangen var kritikk forbundet med fare for fysiske represalier. I dag er vi et helt annet sted. Vi lever i et åpent, demokratisk rettssamfunn. Men spørsmålet om kirkens kritiske stemme i den offentlige, politiske diskursen, er likevel utfordrende. Høsten 2015 og våren 2016 ble konfliktnivået mellom en minister og de fleste av landets biskoper ganske sterkt. Jeg er ikke den første som går inn i denne litt spesielle hendelsen. Ole Jakob Løland gjorde en interessant analyse av dette, som uttrykk for forskjellige modeller for politiske teologi i Teologisk Tidsskrift 4-2016. I tillegg til perspektivgivende teoretiske betraktninger, har Løland bidratt med viktige referanser til mange innspill og spissformuleringer fra debatten. Jeg ser på mitt bidrag som supplerende, men uavhengig av hans akademisk-teoretiske tilnærming.

Min tilnærming er enklere. Kanskje en kan si mer pastoral-teologisk, og på et vis personlig. Jeg har selv vært en aktiv aktør og i noen grad en slags premissleverandør og skyteskive når det gjelder eksempler på hvor galt det kan gå når kirken trår over grensen til den politiske sfære. Det gjelder først og fremst min uttalte mostand mot oljeleting utenfor Lofoten og Vester-

ålen i 2009. Men også min tydelige kritikk av sider ved norsk asylpolitikk og støtte til boikott av israelske varer produsert på Vestbredden.

Mitt 2015

Våren 2015 ble det også stor oppmerksomhet om et foredrag jeg holdt på Bispemøtets åpne seminar om utviklingen mot et forskjells-Norge, der også skattepolitikk var et tema. Det ble betydelig diskusjon, ikke minst om det siste: Kan kirka ha noen mening om skattenivået? Dette foredraget ble på en måte mitt avskjedsbidrag som tjenestegjørende biskop. For høsten 2015 var jeg på vei ut av bispegjernen i Sør-Hålogaland. Min siste arbeidsdag var 30. november og høsten sto i avskjedens tegn. Da justisdepartementet sendte ut sitt høringsnotat angående innstramminger i utlendingslovgivning i romjula, fylte jeg 70 år, og min etterfølger skrev hørings svar.

Flyktningenes og godhetstyranniets 2015

Flyktingestrømmen til Europa, ikke minst fra Syria, fikk naturlig nok stor oppmerksomhet våren 2015. Kirkemøtet kom i april med en tydelig oppfordring om å ta imot 10.000 flyktninger fra Syria over to år. Oppfordringen var rettet både til politikere og menigheter. Så kom flyktningene på sykkel over Storskog. Politikerne satte i gang strakstiltak, mens lokale menigheter og prester, inklusive Nord-Hålogaland biskop, Olav Øygard, talte for en human behandling. Konfliktnivået økte. I oktober kom forslag til endringer i statsbudsjettet hvor midler fra bistandsbudsjettet skulle overflyttes til håndteringen av flyktninger i Norge. Flere kirkelige stemmer ble hørt, blant annet bispemøtets preses, Helga Haugland Byfuglien: «Å kutte i bevilgninger til fattige mennesker og land er etter vår oppfatning uverdige». Regjeringens hovedmotstander ble FrPs landbruksminister, Sylvi Listhaug. Hun hadde markert seg som en aktiv og profilert kristen personlighet. Det var Listhaug som lanserte begrepet «*godhetstyranni*», etter at hun hadde reagert på biskop Byfuglien uttalelser hvor Listhaug mente at de som nå tok ansvar i situasjonen og tenkte litt lenger «ble stemplet som *usolidariske og fæle folk*».

Listhaug og Den norske kirke

Listhaug ble utnevnt til den første innvandrings- og integreringsminister i Norge 16. desember. Allerede dagen etter brakte avisa Dagen et stort intervju med henne hvor hun gjentok sine tanker om godhetstyranniet og samtidig bekreftet at hun i sin frustrasjon over Den norske kirke hadde vurdert å melde seg ut, men valgt å bli værende både fordi hun kjenner seg hjemme i sin lokale menighet og fordi hun vil kjempe for en folkekirke «*der alle kan føle seg hjemme*». I intervjuet i Dagen gjentar hun en annen kraftsats – gjengitt på førstesida: «Kirken er gjennomsyret sosialistisk»

Som eksempel på at Den norske kirke er blitt «*gjennomsyret*» viser Listhaug til at den «*blander seg ensidig inn i oljeleting i Lofoten*». Hennes konklusjon er: «*Mange vil si at kirka er mer opptatt av politikk enn religion*». Listhaug er bekymret for framtida. For sekulariseringen. For Arbeiderpartiets politikk som «*har gått i bresjen for å redusere familiens rolle, at staten fyller en stadig større del av vår hverdag, og at barn skal i barnehagen.*» Dette kontrasteres mot FrPs politikk: «*Vi står for det motsatte, for mer frihet til enkeltmennesker. Familien må fungere, ellers blir det problemer.*» Og hun er bekymret for trusselen fra ekstrem islam. Frykten for framtida og konsekvensene av en mindre streng innvandringspolitikk enn hun står for, er et hovedtema i flere avisintervjuer, blant annet i Aftenposten.

En ordinær høring: Innstramminger II 29.12.2015

Så kom høringsnotatet om «*endringer i utlendingslovgivningen (Innstramminger II)*». Dette ble sendt ut 29. desember 2015. Med svarfrist allerede 9. februar. Kirkelige instanser sto på høringslista på ordinær måte. Blant annet «bispedømmene», presisert til 11 «stykker». Ni biskoper, noen med tilslutning fra eller i samarbeid med bispedømmerådet, avga uttalelser. Kirkerådet, hvor preses er medlem, var også blant høringsinstansene og avga egen høringsuttalelse. Slik også andre kirkelig relaterte organisasjoner og institusjoner gjorde. Vårt fokus er biskopenes svar.

Biskopenes høringsssvar

Biskoppelige høringsuttalelser om politisk relaterte spørsmål inneholder sjelden utførlige teologiske resonnementer. En angir gjerne mer generelle verdier og visjoner med bakgrunn i allmenne kristne og humanistiske verdier. Oslo biskop, Ole Christian Kvarme, uttrykker seg slik: «*Som et trygt, ressurssterkt og privilegert land har vi et stort humanitært ansvar. Oslo biskop opplever at fler av lovforslagene står i kontrast til grunnleggende verdier som menneskeverd, barns rettigheter, familietilknytning og rettssikkerhet. De helhetlige konsekvensene av forslagene som foreligger, synes heller ikke tilstrekkelig utredet.*» Flere av de andre biskopene bruker mer eller mindre direkte Oslo biskops uttalelse.

Borg biskop

Borg biskop, Atle Sommerfeldt, har den bredeste og retorisk mest utfordrende uttalelsen. Han bruker ord som «helt uakseptabelt», «svært uheldig» og «svært provoserende» om flere av høringsnotatets forslag og resonnementer. Han gjengir høringsutkastets formål slik: «å gjøre det minst mulig attraktivt for mennesker å søke beskyttelse i Norge». Nå ønsker verken Sommerfeldt eller de andre biskopene åpne grenser. De ønsker en politikk som følger det internasjonale regelverket Norge er forpliktet på. De ønsker at Norge skal være en pådriver for å legge premissene for internasjonale løsninger. Det vises til tradisjonen fra Nansen, og den helt spesielle statusen Norge har hatt i verdens flyktningarbeid.

Landet vårt har hatt et omdømme som forkjemper for humanitære prinsipper og rettigheter. Dette er i ferd med å endres, skriver Borg biskop, og viser til at «*Høykommissæren for Flyktninger og en bred gruppe av menneskerettighetsorganisasjoner og folkerettsjurister kritiserer innstramningstiltakene som nå foreslås.*» Dette svekker «*Norges omdømme og mulighet til å føre en aktiv menneskerettighetspolitikk i FN og bilateralt.*»

Samlet kritikk av noen, spesielle forslag

Biskopenes uttalelser kritiserer stort sett de samme elementene i høringsnotatets konkrete forslagsliste. Det gjelder spesielt fem forhold: Retten til asyl, fornyet beskyttelsesvurdering for

enslige mindreårige asylsøkere, endringer i regler for familie-gjenforening, skjerpede krav for permanent oppholdstillatelse, og utvidet hjemmel for utvisning. Denne lista faller i det store og hele sammen med høringskritikken fra menneskerettighetsorganisasjoner og forskjellige faginstanser, og har også stått i fokus i den politiske og offentlige debatten som fulgte fram mot behandlingen i Stortinget.

Den oppsummerende konklusjonen hos Oslo biskop gjen-tas med enkle variasjoner av flere. Her i Nidaros sin utgave: «*Nidaros biskop og Nidaros bispedømmeråd anser det som avgjørende viktig med et regelverk som gir ethvert menneske rettssikkerhet og som følger internasjonale konvensjoner. Når det er tvil om hvilke rettigheter et menneske har, skal samfunnet gjenspeile vårt dypeste anliggende, som er å ta vare på menneskeverdet og vise barmhjertighet.*»

Sjelden sterk kost: «Får refs av egen biskop»

Jeg vil ikke karakterisere biskopenes uttalelser som overraskende eller uventede. De har en kjent tone og innretning. Desto mer overraskende var meldingene i VG (4.februar) om at statsråd Listhaug går ut mot biskopen i Møre, «hennes egen biskop», Ingeborg Midttømme. VGs journalist har lest denne høringsuttalelsen og karakteriserer den «*blant de som har protestert høyest*». I VG framholder Midttømme at hun aldri har drevet partipolitikk, men har vært engasjert i asyl- og flyktningsspørsmål i en årrekke. Hun har blant annet vært medlem av Utlendingsnemnda inntil hun ble biskop.

Mange måter å lese Bibelen på

Biskopen presiserer at det er mange måter å lese Bibelen på, og at man har forskjellige roller og posisjoner i samfunnet. «*Det finnes kristne i alle politiske partier og vi trekker ulike konsekvenser av vår kristne tro, sånn har det alltid vært*», sier Midttømme. Hun er imidlertid tydelig på at det alltid har vært Kirkens oppgave «å gi stemme til fattige og undertrykte». Kirken kommer ikke med konkrete politiske løsninger, men peker på hva som er etisk problematisk.

Listhaugs svar

Dagen etter får Midttømme svar i VG, med et førstesideoppslag: «*Sylvi Listhaug: Kirken er aktør for venstresiden*». VG-journalistene sammenfatter Listhaugs tilsvar som «*en bredside mot det hun mener er kirkens utidige rolleblending som politisk aktør*». Innvandrings- og integreringsministeren fortsetter med sin kirkekritikk: «*Kirken bør være for alle, men det er den ikke. Den er ikke lenger en Folkekirke der personer med ulik politisk bakgrunn kan møtes med utgangspunkt i sin tro. Den er en politisk aktør for venstresiden.*» Hvis kirken agerer som politisk aktør, må den komme med konkrete løsninger. Det er uansvarlig ikke å gjøre det.

«Fullstendig bak mål»

I samme artikkel får biskopen støtte av Kirkerådets leder, og fungerende preses i Bispemøtet, Bjørgvin biskop, Halvor Nordhaug, som mener Listhaug tar feil når hun hevder at kirken vil ta imot alle i nød. Han mener Listhaug «*skyter fullstendig bak mål. Hele det demokratiske systemet vårt baserer seg på at ulike interessegrupper fremmer sitt engasjement, så skal politikerne veie det opp mot hverandre.*»

Hva skrev egentlig Møre biskop/bispedømmeråd?

Møre biskop/bispedømmeråd «*ser med uro på fleire av dei innstrammingane regjeringa foreslår i høyringa*». Hovedsaken er det som sies om «*mindreårige og midlertidig opphold*». Her viser en til at det nye forslaget ser ut til å sette forskriften om lengdeværende barn fra desember 2014 ut av funksjon. Det er «*urovekkande at departementet no vil innføre ei ny norm der barn som 'etter en barnesensitiv vurdering' berre får midlertidig opphold fram til dei fyller 18*». Det heter også: «*Omsynet til barnet sjølv [må] vege tyngst og ikkje dei såkalla 'innvandringsregulerende hensyn'*». I tillegg omtales og kritiseres igjen med ord som «*sterkt uenig*», «*klart tilbakesteg*», «*vi er uroa over*» forslagene når det gjelder familiegjenforening og retur til tredjeland og retur til andre deler av hjemlandet.

Uttalelsen avsluttes med en henvisning til vedtak gjort i de internasjonale, kirkelige organisasjonene Church World Service og Church Commission for Migrants in Europe (26.

oktober 2015): «*Decisions made today, in the wake of this humanitarian and displacement emergency, will go down in history as either celebrated leadership or dismal apathy toward our fellow human beings.*»

Kirkas kritikk rammer hardt

Møres uttalelse skiller seg ikke vesentlig ut fra de andre biskopenes/bispedømmerådenes uttalelser. Den er ikke spesielt polemisk. Og det må kunne karakteriseres som uventet og overraskende at en statsråd velger å gå ut og kommentere en spesifikk høringsuttalelse i en høringsprosess, selv om denne høringsinstansen har kommet i fokus i media. I utgangspunktet kan dette knapt tolkes annerledes enn at uttalelsen har falt statsråden spesielt tungt for brystet – og la oss tillate oss å antyde at det kan ha sammenheng med at den utfordrer hennes tro, hennes kristne integritet og dermed også hennes kirkemedlemskap

Listhaug: «Uetisk av meg å utelate det kirken utelater»

Nå har statsråden gitt oss et skriftlig tilsvarende til denne «feiden» med Møre biskop i et innlegg i Vårt Land allerede 6. februar. En dag hvor for øvrig Vårt Land har et eget nyhetsoppslag om saken under overskriften: «*Ba om vurderinger – likte ikke svarene*». Listhaugs innlegg er viktig fordi det i all sin knapphet gir et klarere og mer helhetlig bilde av hennes refleksjoner rundt, og forståelse av, kirkens samfunnsmessige rolle. Interessant nok har jeg ikke greid å finne dette innlegget på lista over innvandrings- og integreringsministerens 'taler og innlegg' på departementets offisielle hjemmeside, mens det finnes en kronikk fra Dagbladet (8. februar: «*Norges forpliktelser*»), og NRK Ytring (10. februar: «*Asylkrise og realiteter*»).

Statsråden har registrert at det er kommet innspill fra en del biskoper. Det er enda tre dager før høringsfristen utløper. Hun forsikrer at innspillene vil bli tatt på alvor og vurdert i sammenheng med forelegget til Stortinget. Men til Møre biskop vil hun si: Først at hun er «hjertens enig» med biskopen når det gjelder omsorg for fattige og undertrykte, men at asylinstituttet ikke gir rett til opphold bare fordi en er fattig.

Et retorisk spørsmål til biskopen: utvidelse av asylgrunnlaget?
 Så følger et retorisk spørsmål der hun går ut fra at «biskopen ikke ønsker å utvide asylretten til også gjelde det å søke velferd». Kirkens svar har alltid vært at ikke alle som søker asyl i Norge, har rett på det. Møre biskop uttaler ikke dette eksplisitt. Hennes fokus er først og fremst rettsvernet for de mindreårige, og innstramningen, eller «tilbakesteget», i forhold til en bestemmelse fra 2008 hvor de som hadde flyktet med reell fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff, kunne innvilges varig opphold.

Sinnelags- eller konsekvensetikk

Statsråden deler biskopenes fokus på etisk ansvar, men sier at dette utmyntes forskjellig ut fra hvilket ansvar en har. Og så kommer en interessant setning: «Kirken har det privilegiet at den kan rendyrke sinnelagsetikken og neglisjere de konsekvensetiske sidene». Det kan ikke statsråden. Hun er ansvarlig politiker og må vurdere de kortsiktige og langsiktige konsekvensene politikken får. Eksemplene er her mange: Velferd, arbeidsmarked, ressurser til integrering, normer og kultur, verdier og holdninger, lokalsamfunn, og ikke minst barn som kan bli sendt på flukt alene med menneskesmuglere. Det er grense for hvor mange vi kan ta imot. Det vil være uansvarlig å neglisjere dette. Her er utviklingen i Sverige et godt eksempel, for det viser seg «at dette ikke ordner seg av seg selv».

Det er særdeles interessant at en statsråd slik gir seg inn i en grunnlagsdebatt om etiske prinsipper. Hun synes å ha et forenklet syn på forholdet mellom sinnelags- og konsekvensetikk. Biskopene har for eksempel nettopp etterlyst en nærmere beskrivelse av konsekvensene av innstrammingsforslagene. Hvilke konsekvenser etterlyses egentlig? Statsråden peker på velferd, arbeidsmarked og ressurser til integrering. Biskopene sier ikke mye om det. Naturlig nok. For de økonomiske prioriteringer hører hjemme i en større politisk kontekst. FrPs politiske univers representerer en av flere tilnærminger til overordnet økonomisk forvaltning, fordelingspolitikk og konkrete prioriteringer. Slike konsekvenser må jo nettopp måles mot andre typer konsekvenser, slik Listhaug selv faktisk

også understreker i fortsettelsen: «*normer og kultur, verdier og holdninger*».

Grunnleggende verdier og visjoner

Disse kriteriene dreier seg om selve verdigrunnet i samfunnet, og om de visjonene en har for et fremtidig Norge. Ser en for eksempel på konsekvensene av økt innvandring som en trussel mot 'det norske', vil en komme til andre politiske konklusjoner enn om en legger vekt på at økt innvandring kan være en mulighet og ressurs til å vise hva vår norske kristne og humanistiske virkelig betyr. Begge resonnementer følger en konsekvensetisk tankemodell. Men når det legges inn forskjellige variabler i dette «regnestykket», kommer en lett til forskjellige konklusjoner i håndteringen av konkrete utfordringer underveis.

Bruken av luthersk toregimentslære

Listhaug viser dessuten til den lutherske toregimentslæren, «*uten å ville bli for teologisk*». I hennes gjengivelse betyr dette at staten og kirken har ulike oppgaver. Uten å si hva som er kirkens oppgave, presiserer hun at «*statens oppgave er å opprettholde lov og orden, beskytte innbyggere, vokte grensene og se til at man har de lover og de maktmidler som er nødvendige for å håndheve lov og orden*». Hun konstaterer imidlertid at «*dette (kontroll på grensene, opprettholde lov og orden og ta hensyn til våre egne borgere) ikke er med i kirkens vurdering*». Ja, det er helt utelatt. «*Jeg som ansvarlig statsråd kan ikke tillate meg det, det ville vært direkte uansvarlig – og uetisk*». Ut fra andre utsagn fra statsråden kan det se ut som hun mener at kirka uttaler seg uansvarlig og uetisk når den ikke tar med disse momentene. Men da ville kirka for alvor bli politisk.

Det er nesten litt merkelig at Listhaug har med denne referansen til toregimentslæren, fordi den bærer med seg en lang og ubehagelig historie. Når statsmakten i et land preget av en luthersk historie, ikke har likt kritiske innspill fra kirkelig hold, har den ofte vist til denne «læren». Under krigen var dette nettopp et hovedpunkt i NS-regimets kritikk av den kirkelige opposisjonen. Jeg viser til min artikkel i Nytt Norsk Kirkeblad (6/2016). Luther på sin side uttalte seg ofte og sterkt om sin fyr-

stes politiske grep. For ham dreide toregimentslæren seg om at kirka ikke skulle utøve politisk makt ved å blande kirkelige og politiske roller slik denne blandingen hadde utviklet seg i senmiddelalderen.

Hva da med Folkekirka?

Vi har sett at Listhaug «*har vært på nippen*» til å melde seg ut av Den norske kirke. Kirkas klare politiske profil gjør at den ikke oppleves som en kirke for alle. For egen del kjenner jeg flere politikere som har meldt seg ut «på direkten» i politiske debatter. Det gjelder både folk med tilknytning til LO, så vel som til Høyre og FrP. Men hvordan ser den politiserte kirka ut lokalt? Trues samholdet i menighetene? Interessant nok kjenner Listhaug seg hjemme i sin menighet. Og det skjønner jeg. For det er også min observasjon at kirka på lokalnivå ikke oppleves som spesielt politisk. Tar en utgangspunkt i gudstjenester, og da ikke minst prekener, er jeg rimelig sikker på at en egentlig sjelden hører tydelig politiske prekener. Jeg merker det på meg selv at jeg snakker annerledes på prekestolen enn når jeg deltar i en debatt om konkrete samfunnsetiske spørsmål. Jeg tror at jeg for eksempel har snakket svært lite og direkte om oljepolitikk og asylpolitiske grep. Respekten for mangfoldet i menigheten og muligheten for å lukke igjen for evangeliet i gudstjenestesammenheng, skaper en egen prekestolsvarhet.

En annen strid – «homofilisaken»

I den grad det blir registrert lokal konflikt i norske menigheter, dreier det seg om samlivsetikk. Men selv her tror jeg det er heller sjelden at homofilt samliv for eksempel har vært trukket direkte fram i prekensammenheng. Dette spørsmålet har likevel en tydeligere teologisk markeringsverdi, og er mer direkte relatert til gitte bibelske tekster og klare kirkelige tradisjoner. Miljøspørsmål og asylpolitikk kan nok diskuteres i media, men her er det ikke så lett å trekke ut Bibelens klare lære. Homofilis spørsmålet følger gamle stridsmønstre i Den norske kirke. Vi kan gjenkjenne konfliktene mellom et mer teologisk og etisk konservativt organisasjonsfolk og et mer liberalt kirkefolk. Men i asyl- og flyktningsspørsmål, og i noen grad miljøspørsmål, deler organisasjonsledere ofte biskopenes

syn, selv om de kan artikulere seg noe forskjellig. Det samme kan også sies om de klassiske kirkesamfunnene utenfor Den norske kirke. For både organisasjonsfolket og kristenfolket i de andre kirkesamfunnene representerer samlivsetikken en større utfordring enn asyl- og flyktningpolitikken. Frykten for islamisering er også, med visse forbehold, mer nedtonet. Dette kristenfolket har over lang tid utgjort kjernetroppene i Kristelig Folkeparti. Sylvi Listhaug er derfor ikke uten videre deres favorittpolitiker, selv om hun toner et klart kristent standpunkt.

En ny konservativ bevegelse i kirke-Norge

Sylvi Listhaug – og Fremskrittspartiet – appellerer imidlertid til et annet segment i kristen-Norge. Dette er blitt tydeligere de senere årene. Det enkleste er å knytte denne bevegelsen til tiltak som Oslo Symposium, ukeavisa «Norge IDAG», og «Visjon Norge». Her kan en registrere en sterkere kritikk, ikke bare av den politiske venstrevridningen i Den norske kirke, men av hele det norske samfunn. Ikke minst media. Her er staten, og spesielt Arbeiderpartiet, den store fienden. Arbeiderpartiet har i dette perspektivet også satt sitt tydelige spor på Den norske kirke, ikke minst gjennom sin utvelgelse av politisk radikale biskoper. Så lenge statskirkeordningen gjorde dette mulig. I en tid hvor de tradisjonelle organisasjonene og den tradisjonelle «frikirkeligheten» har mistet mye av sin kraft, har det «nye kristenfolket» blitt mer synlig. De henter ofte inspirasjon fra kristen-konservative miljøer i USA. Det er i disse miljøene Listhaug har sine sterkeste tilhengere. Det er antakeligvis også her det politiske vinningspotensiale for hennes parti er størst, ikke minst i forhold til KrF. Men dette åpner og bekrefter et mer uforsonlig gap mellom tradisjonelle posisjoner, både politisk og kirkelig. I dette landskapet dukker det opp en ny og skarpere politisk orientert retorikk. Det er denne retorikken som kommer til uttrykk i Listhaugs konfrontasjoner med biskopene.

En kritisk folkekirke

For å være folkekirke mener Listhaug at Den norske kirkes biskoper ikke må blande seg inn i politikken fordi deres

standpunkt kan oppleves som en kirkelig dom over dem som trekker andre politiske konsekvenser av sine etiske overveielser, og dermed ikke vil føle seg hjemme i kirka. I mitt kirkelige univers er det like fullt ikke bare ønskelig, men også nødvendig, at Den norske kirke, nettopp som folkekirke, engasjerer seg i den offentlige diskursen knyttet til verdier – også inn mot konkrete spørsmål som innstrammingsiltak i utlendingslovgivningen. Kirkas troverdighet er avhengig av at den våger å gå inn i vanskelige og kontroversielle spørsmål som angår «*normer og kultur, verdier og holdninger*», og våger å se andre konsekvenser enn det politikere gjør.

Som et kirkesamfunn med en historisk bevissthet, vet vi mye om at enkle svar på de fleste etiske spørsmål ikke finnes, og at vi alle, statsråder som biskoper, alltid er en del av en større samfunnsmessig og tidsbestemt kontekst. Standpunkt som på et gitt tidspunkt syntes å være etisk forsvarlige og nødvendige, har senere kunnet bli bedømt som uforståelige og uansvarlige. Spørsmålet om slavehandel og slavehold, er ett slikt eksempel. Et annet er kvinnes plass i samfunnet.

Ingen fasit

Om en generasjon eller to vil vi se om de som frykter klimaendringene, eller de som frykter muslimenes innflytelse i Norge, har sett rett. Vi sitter ikke på denne fasiten. Men det er mye som peker i retning av at kirka er på sitt beste når den er i kritisk opposisjon. Det avgjørende for den samfunnsmessige utviklingen og kirkas egen integritet, er i alle fall at kirken ikke lar seg binde av dem som har politisk makt, selv om de bruker sin egen kirkelige tilknytning som argument.

For begge parter gjelder det at åpenhet om premisser og visjoner, er tydelig. Og da er vi kanskje inne ved den teologiske kjernen i diskusjonen om folkekirka. For nettopp folkekirkekonseptet dreier seg om å holde fast på det store og avgjørende sentrumet i historien og i kirkas liv: budskapet om den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus. Samtidig som en også anerkjenner det mangfoldet av resepsjon i tro, tvil og undring som dette budskapet har skapt, og skaper, under skiftende historiske forhold.

Mot og mangfold

I gudstjenesten, der tekster leses og liturgispråket lever, vil fokus være tilbedelse og de tydelige trosrelaterte og eksistensielle åndelige spørsmålene. Men selv i dette formatet vil folkekirkens styrke være dens respekt for mangfoldet. Også det mangfoldet de bibelske tekstene selv formidler. I en slik anerkjennelse av mangfold, vil respekten for de som tenker annerledes komme til uttrykk og skape trygghet. Slik vil kirka kunne framstå som et annerledes fellesskap. Ikke som et politisk meningsfellesskap, men et fellesskap som også er opptatt av verdier og holdninger, og som tåler at vi ser forskjellig på viktige spørsmål. Løsningen på «homofilis spørsmålet» vil framstå som et historisk eksempel, slik også anerkjennelsen av kvinnelige prester fant sin løsning.

Alle som kjenner Den norske kirkes konflikthistorie mellom de «bibeltro» og de «liberale», mellom «vekkelseskristendom» og «vanekristendom», vil vite at veien fram til en slik mangfoldsteologi har vært lang. Men veien har ikke gått gjennom fortelser og overflatiskhet, men heller ved at det er skapt felles arenaer som for eksempel Kirkemøtet, hvor en i direkte møte med hverandre har måttet legge bort fortegnelsenes og fiendebildenes språk, og i stedet har skapt et integrerende og inkluderende språk. Det forutsetter tydelighet og mot – til å møtes.

Folkekirkas framtid

Folkekirkas framtid vil være avhengig av at en videreutvikler dette språket og disse verdiene også inn i gudstjenestesammenheng. Ikke minst på prekestolen. Her vil da de store samfunnsetiske spørsmålene også ha sin naturlige plass. Det er blitt min selvkritiske tese at vi har prekt for lite om klimautfordringer og miljøvern, om asyl- og flyktningpolitikk, om fattigdom. Men det må nettopp gjøres med den respekt for forskjellige tilnærminger og konsekvenser som evangeliet selv er et uttrykk for. Makter vi å forkynne reflektert og poengtert, men ydmykt og konstruktivt, vil det kunne bygge bro over til den samfunnsmessige diskursen og måten kirkas stemme i det offentlige rom blir oppfattet på. De som har et aktivt forhold til kirka selv, vil gjenkjenne respekten for det fellesska-

pet vi har i troen på Kristus også når det markeres forskjellige standpunkt i viktige samfunnsetiske spørsmål.

Mangelen på slik gjenkjennelse er ikke bare et kommunikasjonsproblem, men et dypt åndelig spørsmål. Listhaug skal ha takk for at hun er blitt værende i folkekirka. Vi trenger hennes utfordringer. Men dette betyr ikke at de vanskelige samfunnsspørsmålene skal tas ut av kirkas agenda, tvert imot. Det må bli større åpenhet og mer samtale i menighetene, også om det vi er uenige om. Da vil folkekirka ikke bare bli mangfoldig, men også moden. Til det kreves det mot til å ta tak i de kompliserte etiske spørsmålene i vår tid.

Den effektive merkelappen

Ifølge Atekst ble uttrykket "politisk korrekt" brukt mellom 600 og 700 ganger i norske aviser hvert år mellom 2006 og 2015. I 2016 ble begrepet brukt 1069 ganger. Altså en økning på over femti prosent på ett år. Hvordan er det mulig?

Jeg skal se litt ekstra på tre spørsmål. For det første: Hva betyr det egentlig å være politisk korrekt (PK)? For det andre: Hvorfor er det så fristende å omtale noen som PK? Og for det tredje: Er det forskjeller mellom hvordan begrepet brukes i den kirkelige debatten og i samfunnsdebatten forøvrig?

Går en til Store norske leksikon for å finne en definisjon på «politisk korrekt», lyder den som følger:

«En politisk korrekt person mener språk og handlinger som kan oppleves støtende, særlig knyttet til kjønn og rase, bør unngås. I Norge er uttrykket også brukt i nedsettende betydning om personer som gjennomgående fremmer lite kontroversielle synspunkter, eller som ukritisk videreformidler offentlig godkjente tale- og tenkemåter».

Definisjonen er et godt utgangspunkt. Men for å få enda bedre overblikk, er det nyttig å ta en kikk på historien bak begrepet.

Amerikansk opprinnelse

Historien til "PK" er ganske uklar før vi når 70-tallet. Det kan se ut som merkelappen er brukt på mange forskjellige måter, og de fleste kildene er amerikanske.

Den mest dominerende bruken skal ha vært i interne debatter mellom kommunister og sosialister i USA. Spesielt ble "politisk korrekt" brukt om dem som holdt rigid fast ved doktriner, selv om det skulle gå på kryss og tvers av hensyn til enkeltindivider.

På 70-tallet får begrepet en litt ny mening, men fortsatt blir det primært brukt som et internbegrep blant folk som har mer eller mindre like verdensanskuelser. Hvis medstudenter opptrådte sexistisk eller rasistisk, ble det kommentert som lite "politisk korrekt", men på en litt innforstått eller vennligsinnet måte.

Her ser vi båndene til hvordan begrepet brukes i dag. Søk i Atekst viser for eksempel at begrepet har vært knyttet til debatten om ordet "neger", som i flere omganger har dominert norsk samfunnsdebatt.

På 80-tallet skjer en viktig omdreining når begrepet blir brukt som en merkelapp på meningsmotstandere. I 1987 kom Allan Bloom med boken "The Closing of the American Mind" som angrep det Bloom mente var et meningstyranni på universitetene. Han mente det var ett sett med oppfatninger og talemåter som var de eneste "aksepterte", og at det førte til sosiale sanksjoner å bryte disse spillereglene.

PK i Norge

Den leksikalske definisjonen peker på spørsmål om rase og kjønn som de områdene hvor begrepet er brukt oftest. Et Atekst-søk viser imidlertid at begrepet i dag brukes langt bredere i norsk samfunnsdebatt.

Jeg har gått ti år tilbake i tid og tatt noen stikkprøver på hvordan begrepet er brukt både i den bredere offentlige debatten, samt den kirkelige. Jeg får ikke gitt noe fullstendig bilde, men heller noen smakebiter på hvordan begrepet brukes.

Ser en på den brede norske samfunnsdebatt, ser «PK» ut til å brukes ofte av folk som er uenig med innvandringsliberale, miljøforkjempere, forsvarere av minoritetsgrupper, feminister og bistandstillhengere.

I denne teksten vil jeg se litt ekstra på hvordan begrepet brukes i den kirkelige debatten.

La oss starte med et eksempel fra Vårt Land. Journalist Kaja Skatvedt intervjuer Mina Finstad Berg den 9.juli 2016. Skatvedt skriver om Finstad Berg: *"Feminisme, solidaritet, flyktningpolitikk og kamp mot fattigdom er hennes hjertesaker i politikken. Hun snakker om verdens grusomheter, om folk som druknes i Middelhavet, ansvar, menneskesyn og sakene hun brenner*

for.- Du kan fremstå veldig politisk korrekt. Går du noen gang motstrøms?"

Skatvedt gjør her sin egen oppsummering og evaluering av Finstad Berg, før hun stiller et spørsmål. Slik det høres ut, mener Skatvedt at det å bry seg med internasjonal solidaritet er en handling som er vel etablert og lite kontroversiell. Spesielt spørsmålet høres ut som en direkte utfordring, eller nærmest en anklage. Anklagen må i så fall være at intervjuobjektet ikke evner å tenke selv. Mener Skatvedt at Finstad Berg mangler motet som skal til for å utfordre det bestående?

Det pussige er jo at lite tyder på at det finnes noe flertall i den norske befolkning som deler Finstad Bergs engasjement. Dermed framstår det litt uklart hva Skatvedt egentlig sikter til.

Kirken som puddel

La oss se på et nytt eksempel. Denne gang er det lederen i Drammens Tidende fra 21.mars 2007: *"Kirken som Ap foreslår, er en puddel av en kirke, like sosialdemokratisk som regjeringen selv. Den skal være en politisk korrekt kirke som skal tekkes alle - selvfølgelig med den åpenbare fare at den ikke tekkes noen. Mellom linjene i Trond Giskes forslag leser vi en ufarlig kirke som aldri mener noe kontroversielt, aldri stiller krav, men bare til enhver tid mener det samme som kirkestatsråden. Vi aner en forutsigbar og konturløs kirke, mistenkelig lik Giske selv."*

Igjen presenteres bildet av det ukontroversielle, hvor alle kanter slipes bort og man leter etter minste felles multiplum. Men mellom linjene antydes igjen noe av det samme - dette handler om makt. Kirken tør ikke stille krav, men innretter seg etter statsråden. Drammens Tidende mener også at begrepet kan knyttes til sosialdemokratiet.

Men fortsatt sitter jeg igjen med et uklart bilde av hva begrepet "politisk korrekt" er. Er det et selvstendig argument? Problemet er jo at merkelappen ikke oppfyller kravene til et argument. Det er ingen premisser som bygger opp under en påstand. Her må en selv tolke seg fram til hva som ligger i det.

La oss prøve å tegne en foreløpig skisse: Det høres ut som at den politisk korrekte har liten evne til å tenke selv. Hun har rappet et sett med meninger fra noen andre. I dette ligger også en anklage om intellektuelt latskap, og kanskje også - man-

glende mot.

Godhetskapital

Skal vi ta spekulasjonen ett hakk videre, tror jeg vi kan anta at når historien har handlet om at den «politisk korrekte» har kjempet minoritetenes sak, handler dette også om en slags godhetskapital den politisk korrekte kan bygge seg opp over tid. Kapitalen gir deg en mektigere posisjon i debatten. Har du lav godhetskapital, kjenner du på det smertefulle ved å bli stemplet som kald og kynisk, slik den politisk ukorrekte gjerne risikerer.

Men merkelappen «politisk korrekt» er altså ikke et argument. Så la oss da legge til grunn at det er en slags retorisk teknikk, en merkelapp du deler ut til folk du er uenig med. Når så mange velger å bruke begrepet, tenker jeg det må være av en grunn. For selv om begrepet nok brukes på litt ulike måter, er det ingen tvil om at begrepet er effektivt – folk får raskt en fornemmelse av hva du mener. Slik sett er begrepet nyttig. I tillegg tror jeg du kan oppnå en fordel ved å bruke begrepet.

Og hva er så den fordelene? Det handler om flere ting: Jeg tror det handler om at du får anklaget den politisk korrekte for å være intellektuelt lat. I det ligger også en anklage om at du er lite autentisk. Du har rippet noen andre sine tanker. Når du er lat og lite autentisk – og i tillegg prøver å rane til deg en slags godhetskapital, er det fristende å gi deg en negativ merkelapp. Til alt overmål oppnår den som kritiserer PK'en en snedig tilleggseffekt, i det kritikeren indirekte presenterer seg selv som modig og selvstendig tenkende.

I retorikken er begrepet "etos" sentralt. Dette handler om avsenderens troverdighet. Har du en sterk etos, er utgangspunktet ditt godt når du starter debatten. Kanskje vil folk lytte til argumentene dine bare fordi du har opparbeidet deg en sterk etos i utgangspunktet? Jan Egeland er et klassisk eksempel på en person med stor etos (og patos?), som har svært god adgang til ulike talerstoler. Når han snakker, lytter befolkningen, mye på grunn av en etos som er bygget opp over lang tid.

Kanskje er det enklere å bygge seg opp en sterk etos hvis hegemoniet i samfunnet allerede har definert at kamp for minoriteter, klima og bistand er det riktige og gode å støtte?

Kanskje er det rett og slett enkelt å bygge seg opp godhetskapital i Norge? Professor ved UiB, Terje Tvedt, mener jo at det finnes et mektig «godhetsregime» i Norge.

Ser en det i sammenheng med den stadig voksende forakten for eliter, med Brexit og Trump, ser vi kanskje noe av forklaringen på den eksplosjonsartede veksten i bruken av begrepet. Veksten er altså et symptom på noe større.

Visjonær eller konvensjonell?

La oss ta et nytt tekstutdrag som kanskje kan utdype bruken av begrepet. I dette utdraget blir maktdimensjonen enda klare. Her er ikke lenger "politisk korrekt" en beskrivelse av noe knusktørt og konsensusøkende. For Hanne Nabintu Herland handler det om rå maktutøvelse fra de politisk korrektes side.

Hun skriver en tekst i *Vårt Land* 11. juni 2015, hvor hun går tøft til angrep på tidligere biskop Tor Berger Jørgensen: *"Presset til å være politisk korrekt er formidabelt i dagens Norge, både i media og samfunn. Det skremmer meg å se at biskopen nærmest forsvarer dagens «status quo» i en tid med dramatisk synkende gudstjenestedeltagelse". (...) Hvis ikke Den norske kirke får inn mer visjonære ledere, står den foran sin egen død".*

Herland gjør her helt klart noe av maktanalysen som er antydnet i de tidligere teksteksemplene, og peker samtidig på hva hun mener skal til for å bryte ut av det klamme grepet til de politisk korrekte. Jeg synes begrepet "visjonære ledere" i denne sammenheng er interessant.

Slik jeg leser Herland, ønsker hun seg en kirke som griper tilbake i tid, til en mer autentisk og sannferdig forståelse av skriften. Det er altså ikke den mer tradisjonelle forståelsen av "visjonær", som et begrep som peker framover. For kirkens del bør det, i følge Herland, handle om å peke bakover, mot trygg bibelsk grunn.

Her er det også en interessant parallell til hvordan "politisk korrekt" brukes i den bredere offentlige debatten. Hvis PK betyr at du tenker konvensjonelt, innebærer det jo også at du tenker på en måte som er gjentatt over tid. Men for nær sagt alle områder hvor PK-begrepet brukes, er jo den "politisk ukorrekte" posisjonen den som peker tilbake til tiden før de siste tiårenes feministiske opprør.

Se på feminismen. Den politisk ukorrekte "tør" å si ting som gjerne har blitt sagt av menn og tradisjonelle grupperinger – i hundrevis av år – og som gjerne er nedsettende overfor kvinner. Kritikken mot å være konvensjonell, kommer altså fra folk som er langt mer konvensjonelle selv.

Kirken og makten

Et annet tekstutdrag kan belyse mer av maktdimensjonen i begrepet. Tidligere Vårt Land – journalist, Jarle Kallestad, starter en kommentar i Vårt Land 17.11.08, med å omtale hele kirkemøtet det året som "politisk korrekt". Deretter vier han mye tid til en privatperson kalt "Mikael" som sendte et åpent brev til Nils-Tore Andersen, som da var leder i Kirkerådet. Kallestad mener kirkerådslederens håndtering var et maktovergrep fra kirkeledelsens side.

Innsenderen spurte hvorfor ingen kvinneprestmotstandere var aktuelle som biskop. Da Andersen svarte innsenderen, mente Kallestad at Andersen framstod arrogant.

Kallestads analyse av Andersens svar gikk som følger: "Medvite eller ikkje: Andersen sitt svar framstår ikkje som noko anna enn eit døme på sjølvdefinisjonen av klassisk maktspråk: Det er nonsjalant, arrogant og marginaliserande. I dette tilfelle er det nesten ein parodi på maktspråk, fordi det skulle vere rimeleg lett å avsløre, men kven bryr seg om å gjere det?"

(...) "Kanskje må ein befinne seg eit stykke på avstand frå det sjølvgode establishment i Oslo for å forstå kor provoserande det er å oppleve denne typen arrogant utøving av kyrkjemakt".

Tydligere kan det neppe sies. Dette handler om makttutøvelse. Det finnes et hegemoni i kirken. Selv om Kallestad ikke tar eksplisitt stilling til spørsmålet om kvinnelige prester, er det klart at han mener det må være rom for denne posisjonen i kirken. Det går et bånd til Herlands innlegg, og lederen i Drammens Tidende, hvor vi aner at det kirkelige establishment egentlig er på sviktende grunn. Ledelsen i kirken tilpasser seg til tidens strømninger, til politisk pragmatisme, og til alt overmål bruker de makt mot dem som representerer kirkens utgangspunkt.

Fri sjel eller trygg bibelsk grunn?

Er det så noen forskjeller i bruken av PK-begrepet mellom den bredere samfunnsdebatten og den kirkelige? De som bruker begrepet som en retorisk strategi på kirkelige stridstema, hevder gjerne at de selv står på tradisjonell bibelsk grunn. Det er de som underkaster seg skriften. La oss for enkelhets skyld kalle dem de "politisk ukorrekte", siden de ser på seg selv som utfordrere til det etablerte.

Å være politisk ukorrekt i den bredere samfunnsdebatten, ser ut til å handle om det motsatte - om evne til å tenke selv. Når en er så "modig" at en tør å være kritisk til innvandring, muslimer, homofile og klimavitenskap, er det et uttrykk for at en tør å ta oppgjør med etablerte sannheter.

Mens den politisk ukorrekte kristne gjør krav på å være en lydig disippel av Guds ord, er en politisk ukorrekt i den bredere samfunnsdebatten en som tør å tenke selv, en fri sjel.

Uten å ha gjort en fullstendig gjennomgang av bruken av begrepet, tror jeg vi ser en merkelapp som blir hyppig brukt om en hvit, utdannet gruppe mennesker, gjerne bosatt i byer. De har gjerne tatt på seg rollen som advokat for marginaliserte grupper, om de så er flyktninger, muslimer, kvinner, homser eller klimaet på kloden.

Når liberale blir intolerante

For de politisk korrekte, har kampen de siste tiårene handlet om kampen for at undertrykte mennesker skal behandles på samme måte som mektigere grupper i samfunnet. En sentral dimensjon har vært at disse menneskene ikke skal bli behandlet kun som gruppemedlemmer, men som individer. Dette er rett og slett en kamp for klassiske liberale rettigheter. Etter mange års kamp, er posisjonene gått fra å være utfordrere til å bli det etablerte i toneangivende institusjoner i Norge.

Nå oppfatter flere at det er vanskelig å utfordre disse posisjonene, som har fått et slags hegemoni. Er du en kvinne som ønsker å være hjemme med barn litt lengre, føler du deg gjerne stemplet av de politisk korrekte. Dermed oppfattes de som skulle være forkjempere for liberale rettigheter, som intolerante meningstyranter.

Dette legger i sin tur en klam hånd om selve samfunnsdebatten, fordi noen synspunkter er langt mer krevende å inneha enn andre. De er ikke bare argumenter på en nøytral arena, de inngår i et sosialt hierarki.

Problemet er at mange av disse strukturene er vanskelige å få øye på. Kanskje kan de måles i antall refuserte politisk ukorrekte innlegg i avisen. Enda mer tydelig er kanskje den enorme energien som utløses når Sylvi Listhaug skriver "politisk ukorrekte" innlegg på sin egen Facebook-profil.

Delvis handler dette om en kamp mellom gammelt og nytt. For gjennomgående er de "politisk ukorrekte" representanter for synspunkter som ligger tilbake i tid. Delvis er dette en reell følelse av ikke å bli hørt. Selve begrepet er likevel ikke noe mer enn en retorisk teknikk.

Selvdisiplin er løsningen

En produktiv samfunnsdebatt er vanskelig, og stiller store krav til oss alle. Mye handler rett og slett om å utøve selvdisiplin. Det bør være et mål at vi holder diskusjonen nøktern og fakta-basert, selv når temperaturen stiger. Ikke minst fordi temaene ofte omhandler enkeltmennesker, for eksempel i minoritets-grupper.

En kan sikkert finne dekning for at politisk korrekte har hatt lettere adgang til avisspalter enn andre. Jeg er heller ikke i tvil om at PK-er har brukt hersketeknikker og maktspråk, og slengt sin egen godhet i ansiktet på sine opponenter. Samtidig er det ingen tvil om at mange av dem som bruker PK-begrepet gjør det på en kald og beregnende måte, fordi de ser at merkelappen er en effektiv retorisk teknikk.

Salige Arne Næss ba oss prøve å lete etter våre opponenter beste argumenter. Jürgen Habermas hadde troen på at en skulle kunne skifte mening om en ble eksponert for et bedre argument. Jeg liker begge tilgangene, og mener de kan være gode retningslinjer for debatt. Selv opplever jeg likevel ordskiftet både i avisspalter og i sosiale medier som relativt fjernt fra disse idealene.

Merkelappen "politisk korrekt" tipper jeg vi vil se enda mer til i tiden fremover. Det er nok bare et symptom på noe mye større. Skal en bekjempe denne innholdsløse merkelappen,

tror jeg rett og slett veien går via gamle dyder som selvdisiplin og nøkternhet i måten vi omtaler hverandre på. Det er krevende, men det er liten tvil om at det har effekt. Akkurat her kan det være greit å begynne med seg selv.

Innvandring - ingenting å frykte?

I januar 2016 holdt Knut Arild Hareide en tale for Kristelig Folkeparti (KrF) sitt landsstyremøte som tok utgangspunkt i Sylvi Listhaugs hardtslående poeng om at nordmenn som ikke er bekymret over innvandringen lyver (Vårt Land 30.01.16). Hareide gikk rett på poenget; han avviste ikke at det var sant. Han pekte i stedet på at Listhaug skapte et ødeleggende inntrykk av at «dette klarer vi ikke». Så gikk KrF-lederen til det sjeldne skritt å sitere Jesus. «La ikke hjertet bli grepet av angst,» siterte Hareide fra Johannesevangeliet før han tok seg i det og kom med enda en selvironisk vits – som tok brodden av det som kunne vært et alvorstungt bibelsk motsvar fra lederen for det angivelige kristne partiet. Burde Hareide brukt Jesus-ordet for alt det var verdt for å *motvirke fremmedfrykt? Skal kirken gjøre det? Skal vi møte frykten med et budskap om at Jesus forkynner at det ikke er noe å frykte med økende innvandring?*

Den norske kirke som institusjon kan spille en avgjørende rolle de neste tiårene. Vi er en historisk og samfunnsmessig privilegert institusjon som nærmest uunngåelig er med på å forvalte forestillinger om det som i debatten etter Brochmann II-utvalgets rapport er blitt karakterisert som mer «luftige» argumenter: Forestillinger om «det norske», «det etnisk norske» eller «norske verdier». Samtidig synes jeg det er få akkurat nå om dagen som illustrerer hvor notorisk vanskelig det er å definere «norske verdier», som stand up-komikeren Yousef Hadaoui i NRK-programmet «Svart humor». Men som kirke forvalter vi mye – det gir et stort ansvar.

Mellomkirkelig Råd (MKR) ble i 2016 oppmuntret av

sekretariatet i MKR til å gå videre med en sak med navnet «Frykt ikke!». Ifølge saksdokumentet (32/16) dreier saken seg om «holdningsskapende arbeid i Norge i møte med samfunnsendringer som skyldes innvandring og religiøs og kulturell pluralisme». Det later til at noen i Norge frykter innvandring så vel som økt pluralisme av religiøs og kulturell art. La oss ta det som et utgangspunkt: En del nordmenn er engstelig og redde for endret befolkningssammensetning og økt mangfold. Hvordan kommuniserer kirken i møtet med denne frykten? I fjorårets siste utgave av Teologisk Tidsskrift skrev jeg en forskningsartikkel på basis av det siste årets samfunnsdebatt i kjølvannet av det som går under navnet «den europeiske flyktningkrisen», som skylte innover kontinentet vårt i 2015. Med utgangspunkt i politisk teori analyserte jeg to av hovedaktørene i debatten: Statsråd Sylvi Listhaug på den ene siden og biskopene i Den norske kirke på den andre siden. At kirkelige utspill oftere kan uttrykkes i et teologisk språk, ble en av konklusjonene fra artikkelen «Biskoper mellom agonisme og deliberasjon. Om to modeller for politisk teologi» (Teologisk Tidsskrift 4/2016).

Fra etikk til politikk

Høsten 2015 hadde jeg allerede gjort meg selv til aktør i debatten, med *Klassekampen*-kronikken «Biskopene bør lytte til FrP», en provoserende overskrift som ikke nødvendigvis sto tilbake for den polemiske tonen som allerede var satt mellom regjeringen og kirkelederne. Hvis det var ett parti leserne i *Klassekampen* ville slippe å lytte mer til, var det antakelig Fremskrittspartiet. At endatil biskoper skulle lytte mer til hva partiets politikere sa, burde kunne provosere. Det var en tilsiktet polemisk ansats fra min side, men polemikken hadde også en oppriktighet ved seg i det jeg skrev at «Jeg er redd for at Kirken spiller ut sine politiske kort lenge før vi har fordypt oss i den kristne oppgaven det er å samle mennesker av god vilje til bevissthet om de etiske dilemmaene i vår verden.» (Klassekampen 10.11.15)

For én ting er kallet fra den Andres ansikt, en annen ting er vår respons. En ting er kjærlighetsbudet, en annen ting politikken som begrunnes og rettferdiggjøres i nestekjærlighetens

navn. Eller for å ta innvandringsdebattens polemiske begreper i bruk: Én ting er godhet, en annen ting er godhetsregimer. Når biskop Per Arne Dahl på lille julaften i 2015, på kronikkplass i *Aftenposten*, beskrev et stemningsskifte fra Angela Merkels nye gjestfrihet overfor flyktninger til at «det gikk ikke mange uker før stemningen begynte å snu og sentrale politikere hevdet at ‘godhetstyranniet rir Norge som en mare’» (*Aftenposten* 23.12.15), virket det som om biskopen hadde redusert talen om «godhetstyranni» og «godhetsregime» til mangel på godhet. Per Arne Dahl lot til, på sin noe mer lavmælte form, å ha foregrepet biskop emeritus Gunnar Stålsett sin kritikk av samfunnsdebattanter som Terje Tvedt og Sylvi Listhaug som fiender av kristendommen, idet han forkynte om begrepet «godhetstyranni»: «Dette kyniske nyordet går inn i vår kulturhistorie som uttrykk for forakt for det grunnleggende i vår kristne tro, som fornektelsen av vår felles humanitet.» (Sitert i *Dag og Tid* 08.01.16)

For å gå fra talen om det ene til talen om det andre, for å gå fra etikk til politikk, må Den norske kirke overvinne noe av en del menneskers frykt, for å overbevise.

Biskopen: Skepsis skyldes fremmedfrykt

I sine offentlige utspill berører biskopene uunngåelig folks frykt når de inntar ståsteder i innvandringsdebatten. Da jeg uttrykte min bekymring for biskopenes kritikk av den blåblå regjeringens forlag til statsbudsjett i 2015, var det særlig på bakgrunn av at jeg ikke ser en kirke som har tatt fremmedfrykten nok på alvor, noe jeg også fikk bekreftet i biskop Atle Sommerfeldts svar til kronikken i *Klassekampen*: «Jeg har andre bekymringer enn Løland. Jeg er bekymret for at politikken handler mer om våre problemer enn om dem som faktisk rammes av krig, nød og undertrykkelse. (...). Jeg er urolig for at den politiske fryktretorikken forsterker nordmenns tradisjonelle redsel for det ukjente og fordømmer mot dem som er annerledes. I møte med denne frykten vil jeg bidra til kirkelig handling lokalt, nasjonalt og globalt og søke å påvirke politiske beslutningstakere.» (*Klassekampen* 17.11.15)

Biskopens svar illustrerer hvordan den kirkelige talen i offentligheten kan vekke ulike assosiasjoner, fremkalle nye

spørsmål og skape usikkerhet om hvor vi er på vei med Den norske kirke.

Ettersom Sommerfeldts forsvar av biskopenes posisjon kom etter statsbudsjettet, er det nærliggende å assosiere «våre problemer» til de problemene statsbudsjettets bevilgninger var rettet mot å håndtere: Hvilke av «våre problemer» er biskopen bekymret for at politikken dreies rundt, på bekostning av «dem som faktisk rammes av krig, nød og undertrykkelse»? Er nordmenn altfor opptatt av bemanningsnormer for barnehager og sykehjem? Eller bevilges for mye penger til utbygging av jernbane og vei? Eller hvor vil biskopen kutte i norsk velferd? Skal vi øke skattene?

Biskopen mener i innlegget at det finnes en redsel for det ukjente blant nordmenn, som sågar er «tradisjonell». Det er uklart om hvorvidt dette er karakteristisk for nordmenn, i kontrast til andre folk og nasjoner. Det er uvisst hvorvidt biskopen tillegger andre folk, eller alle folk, en tilbøyelighet til å møte det som er ukjent med redsel. Det avklares ikke hvorvidt biskopen antar at fremmedfrykt er noe universelt. Forholdet mellom «fryktretorikken» og den faktiske politikken er også uavklart i biskopens innlegg. Likevel kan teksten etterlate et inntrykk av at den eneste grunnen biskopen kan tenke seg til at folk er for en strengere innvandringspolitikk enn ham selv, er «nordmenns tradisjonelle redsel for det ukjente og fordommer mot dem som er annerledes».

Dermed er vi i det mer «luftige» landskapet innenfor innvandringsdebatten, hvor også Asle Tojes omdiskuterte dissens i Brochmann II-utvalget befinner seg, når Toje innvender mot resten av utvalget at vi har en «tykk» og «innat-lært» kultur i Norge som er «like distinkt» som andre nasjoners kultur (NOU 2017:2 Integrasjon og tillit, side 187). Innvandring er, ut fra mandatet til Brochmann-utvalget, i stor grad et spørsmål om målbare gevinster og kostnader for den norske velferdsstaten. Det handler i stor grad om økonomi, men Toje savner kultur. Derfor dissens.

Biskop Sommerfeldts resonnement ovenfor synes ikke å åpne opp et rom for den offentlige samtalen som Brochmann II-utvalget har fått i oppgave å bidra til: Den økonomiske bærekraften til den norske velferdsstaten. Biskopen adresserer ikke

frykten for velferdsstatens kollaps. Han adresserer den norske frykten for det ukjente. Mens de som frykter for velferdsstaten muligens får sin frykt bekreftet av biskopenes tale om en mer åpen og liberal asyl- og flyktningpolitikk, er biskopen fast bestemt på å konfrontere de som har «fordommer mot dem som er annerledes» med kirkelig handling for å påvirke politiske beslutningstakere. Det er nærliggende å tro at handlingen vil bestå i å kritisere politikere som vil føre en mer restriktiv innvandringspolitikk. Vil han klare å drive frykten for det ukjente blant nordmenn ut, ved å påvirke «politiske beslutningstakere»? Jeg er ikke overbevist om at han vil lykkes.

Noen vil mene at jeg er vrang når jeg nå leser biskopen, for denne og andre biskoper har da sagt så mye annet gjennom forkynnelse fra prekestolen, gjennom artikler og bøker. Men jeg forsøker å ta disse utspillene som det de er: Inn gripen i en bred offentlig debatt hvor fragmenter av de samlede utspillene ofte blir stående igjen for folk, for eksempel fra polemikken mellom Listhaug og biskopene, nå senest fra Oslo Symposium 03.03.17.

I denne offentligheten kommer heller ikke Den norske kirkes virksomhet frem i sin fulle bredde for folk. Men når biskop Sommerfeldt henter legitimitet for biskopenes utspill i en erfaringsbase der «Vår egen spesialiserte organisasjon Kirkens Nødhjelp er dypt involvert internasjonalt slik også lokalkirken er i den nasjonale dugnaden» (Klassekampen 17.11.15), synes biskopen å anta at Den norske kirkes diakonale innsats i flyktningkrisen er sterkere enn den er, både i praksis og i folks øyne. Med noen få unntak var ikke Den norske kirkes menigheter de primære aktørene i «den nasjonale dugnaden» for flyktninger under krisen i 2015. Talen om «dugnaden» kan også lett underkommunisere hvor mye velferdsstatens ansatte gjør for mottak og bosetting.

Biskopen skriver i forlengelse av dette: «Denne brede erfaringsbasen gir et etisk, teologisk og faglig grunnlag for at biskoper i det offentlige rom fastholder gjestfrihetens etikk» (Klassekampen 17.11.15). Jeg vil derimot hevde at hvis biskoper skal fastholde en spesifikk politikk, som tolkning av gjestfrihetens etikk, i det offentlige rom, er deres legitimitet avhengig av denne brede erfaringsbasen som Sommerfeldt synes å forut-

sette. Om de skal fastholde «gjestfrihetens etikk» i bibelske, kategoriske og lite konkretiserte eller politiserte imperativ (slik for eksempel pave Frans gjør) om å ta imot den fremmede, har de allerede legitimitet i Ordet alene. Å forkynne et bibelsk imperativ som ikke allerede er omsatt til politikk, kan prester og biskoper gjøre oftere og med full teologisk tyngde. Og denne forkynnelsen kan ha en indirekte politisk rolle av umistelig verdi.

Gå rett på frykten

Hvis hensikten er å møte folks frykt, er det én ting å komme med offentlig kritikk av politikere, en annen ting å reflektere teologisk over den, og noe ganske annet igjen å legge til rette for samtaler om den samme frykten.

Statsviteren Chantal Mouffe skriver: «'Lidenskapenes' rolle i politikken viser at hvis liberal teori skal forstå «det politiske», er det ikke tilstrekkelig å anerkjenne verdimangfoldet og dyrke toleransen. En demokratisk politikk kan ikke begrense seg til å skape kompromisser mellom interesser og verdier, eller å praktisere deliberasjon som felles beste. Den må ha et reelt grep på folks begjær og fantasi» (Om det politiske, s. 12).

En politisk teologi, reflektert i gjennomtenkte kirkelige utspill om det politiske, kan ikke nøye seg med å oppfordre folk til ikke å ha fordommer mot dem som er annerledes og vise toleranse. Det er ikke nok å oppfordre folk til å akseptere økende verdimessig pluralisme. Forkynnelsen, diakonien og det konkrete kirkelige fellesskapet må ha «et reelt grep på folks begjær og fantasi», for å bruke Mouffes ord. Vi må proklamere, tjene og feire på en måte som rører ved folks frykt og drømmer. Det er ikke nok, og det er ikke engang vår primære oppgave, å påvirke politikere. Først må vi gå rett på: Vi må komme til rette med hva vi selv er engstelige for. Og vi må identifisere, leve oss inn i, og konfrontere folks frykt, når vi ikke fullt og helt deler den. I likhet med Mouffe trenger vi innsikter fra psykologien for å forstå det politiske. Derfor kan også sjelesørgerisk praksis ha politisk relevans.

La meg få ta et eksempel på frykt som biskopene som regel lar ulme i fred: Frykten for at vi kristne blir en kulturell, livssynsmessig og religiøs minoritet. Med jevne mellomrom

fikseres «folks begjær og fantasi» i offentligheten rundt det som noen hevder er siste skanse for eller rester av «kristen» eller «norsk» kultur. Før jul var det skolegudstjenestene, som til og med statsministeren kjente behov for å forsvare. Her er det behov for både historisk opprydning om hva som er hva, og, ikke minst, for god religionsteologi.

Jeg har en fornemmelse av at nordmenns tapsfølelse i forhold til kristendommens antatte tapte terreng i samfunnet, som eskalerer med innvandring, delvis forårsakes av at vi som offentlighet, eller som folk, ikke har tatt inn over oss i hvilken grad tidligere tiders religiøse praksis og kirkegang var basert på tvang, tuktt og disiplinering. Jeg lurar på om vår samtidige kristendom spiller seg altfor mye i den frihetssøkende Hans Nielsen Hauge eller den opprørske Martin Luther, særlig i reformasjonsåret 2017. Da kan tapet bli til de grader overdrevet. Og vi blir mer sårbare for frykt for endringer. For å gi et ferskt eksempel på festtalesjangeren: «Mange ser på Luther som en demokrati-pionér. De sporer kampen for det frie ord og liberale verdier tilbake nettopp til ham,» skriver KrF-politikeren Hilde Frafjord Johnsen i *Vårt Land* 14.03.17. Men denne problematiske historiografien produseres også på et mer intellektuelt nivå. For eksempel kritiserer historikeren Jon Butler filosofen Charles Taylor for å underdrive den religiøse likegyldigheten blant folk i middelalderens Europa – når folk fikk velge selv («*Disquieted History in A Secular Age*», Harvard University Press 2010). Middelalderen var neppe så fortryllet («enchanted») som Taylor vil ha det vil.

En annen nøkkel er religionsteologien: Hvordan kan kristendommen og dens verdier virkeligjøres gjennom andre religioner eller gjennom ateisme? For å si det slik: En av grunnene til at jeg som kristen ikke er bekymret for økende religiøs pluralisme, er at jeg tror, i Karl Rahners baner, at annerledes troende på skolen til barna mine og i nabolaget mitt som virkeliggjør nestekjærligheten er noe slikt som «anonyme kristne»; jeg er soteriologisk inklusivist. Det som er aller mest truende for andre kristnes symbolske orden – muslimer – er for meg en potensiell ressurs, en brikke i frelsesverket, uten at jeg vil være en soteriologisk relativist som sier at vi alle tror på samme gud. Men slike ting hører jeg sjelden, og religionsteo-

logien er selv i det flerreligiøse Norge en marginalisert størrelse i teologien.

Det viktigste venter fremdeles på oss, og det er en formidabel oppgave: Dette er den kristne oppgaven med å samle mennesker av god vilje til bevissthet om de etiske dilemmaene i vår verden. Og ingen kan unngå utfordringen fra migrasjonen. For å parafrasere Listhaug: Alle som sier at innvandring ikke gir oss etiske dilemmaer, lyver.

Utlysning av

Olavstipend 2018

Olavstipendets ble opprettet i 1993 for å øke kunnskapen om kirken og dens rolle i samfunnet, og for å styrke kirkens kompetanse til å løse dens oppgaver. Stipendets formål er primært å bidra til utviklingen av praktisk-teologisk kunnskap og kunnskap om praktisk prestetjeneste, men kan også tildeles projekter innenfor andre fagteologiske områder når disse ligger innenfor stipendets formålsbeskrivelse.

Fra 2014 har Bispemøtet fått overdratt ansvaret for tildelingen av Olavstipendet. Bispemøtet utlyser nå Olavstipendet for 2018. Stipendet tildeles fortrinnsvis menighetsprester med minst 3 års sammenhengende prestedtjeneste.

**Det tildeles to stipender, hver på inntil 50.000 kr.
Til hvert av stipendene knytter seg permisjon med lønn for 6 måneder.**

For 2018 ønsker Bispemøtet søknader innen alle praktisk-kirkelige eller teologiske temaområder. Projekter som tematiserer forkynnensens innhold og projekter som tematiserer forkynnelse utenfor kirkerommet (se under) vil imidlertid bli prioritert.

Forkynnelse på ulike arenaer

Prester preker fra prekestolen. Men forkynnelse og formidling av Jesus Kristus skjer også på helt andre arenaer, som for eksempel aviser, sosiale medier, radio og TV. Hvilke muligheter og utfordringer finnes i dette feltet?

Søknader skal utformes i henhold til *Retningslinjer for utforming av søknader til Olavstipend* og vurderes på bakgrunn av *Retningslinjer for tildeling av Olavstipend*. Retningslinjene ligger på Bispemøtets hjemmeside, www.kirken.no/bm

Søknadsfrist er 1. juni 2017.

Søknader om Olavstipend sendes til Bispemøtet med kopi til prost og biskop.

Bispemøtet, Pb. 799 Sentrum, 0106 Oslo
e-post: bispemotet@kirken.no

DEN NORSKE KIRKE
 Bispemøtet

Tekstgjennomganger

Gud signe vårt dyre fedreland

17. mai 2017

Lesetekster:

Salme 127,1–3 Hvis ikke Herren bygger huset

Apg 17,22–25 og/eller 26–31 Han gir liv og ånde til alle

Evangelietekst:

Luk 1,50–53 Fra slekt til slekt

Vi ere en nasjon vi med – (eller er det bare noe som var?)

Gudstjenester på 17. mai er kanskje ikke hva de en gang var. Da jeg vokste opp i Bodø på 70-tallet, var det mange som gikk på gudstjenesten etter at skoletoget var ferdig. Noen steder i Lofoten er det ennå slik at skoletoget begynner eller slutter i kirka, men slettes ikke over alt. På Strandlandet i Laukvika kommer hele toget inn i kirka, og forventningene om at presten skal si noe fornuftig om dagen, er absolutt der. Men først og fremst handler dette, som så mange andre av de møtene folk i Laukvika har med kirka, om en tradisjon; Vi synger noen av de sangene som er knyttet til dagen, og avslutter med «Ja vi elsker» før toget fortsetter til ungdomshuset hvor det er leker, rømmegrøt og spekemat. Vi gjør det samme i Svolvær, men der er det nå svært få som kommer og slutter opp om Gudstjenesten som avholdes etter at minnesmerket for falne under 2. verdenskrig er bekranset. Har du barn er skolegården og lek, eggedosis og pølser en viktigere del av markeringen. Like fullt; i følge Vårt Land (2014) er det 72 prosent av norske kommuner som har gudstjenesten som en del av det offisielle programmet, og i 41 prosent av kommunene starter eller

avslutter toget ved kirken.

Det livssynsnøytrale Norge har ikke den samme naturlige tilknytningen til kirken som et sted der denne dagen kan markeres. Men sangene synges, og innholdet klinger med i de bibeltekstene som leses i kirken på 17. mai. Sånn sett fungerer bibeltekstene som «legitimering» av dagen. Bibeltekstene gir i seg selv også mange ulike «tema» som kan belyses. Jeg vil ta for meg alle tre tekstene med dette for øyet. Om mange ønsker seg en livssynsnøytral feiring, er ikke det vi holder på med i kirka nøytralt. Jeg tror heller ikke folk forventer at det skal være nøytralt. Det er ingen tvang å gå inn i kirkerommet, selv om det til og med skulle være en del av barnetoget at en gjør det. Kanskje vil noen kunne problematisere at en skal høre forkynning, og det er avgjort en del av de diskusjonene som en kan lese om på nettet i forbindelse med avviklingen av 17. mai med kirkelig deltagelse, som handler om nettopp dette. Før jeg går inn i bibeltekstene og henter fram momenter derfra, så vil jeg bare komme med noen få betraktninger om forholdet mellom tradisjon og kirke.

Kirken som tradisjonsbærer

Sterkere enn noen gang opplever jeg at mange forholder seg til kirken som tradisjonsbærer og eksponent for det å tilhøre det norske samfunnet. Dette gjelder dåp, konfirmasjon og vigsel, men også tradisjoner som julefeiring og, for en del, feiring av 17. mai. I bygder der kirka er et av de få stedene hvor store deler av befolkningen kan samles på en gang, skal vi heller ikke kimse av nettopp det at kirka har vært samlingssted for generasjonene. Få steder er livet fra vugge til grav så tydelig, få steder er det mulig å ha denne litt subtile sammenhengen mellom tradisjon, tro og det å være en del av en større sammenheng. Mange vil også at det skal fortsette å være slik, og vi gjør vel i å la det fortsette å være slik, selv om oppslutningen om arrangementene våre i kirkene har en entydig synkende tendens hva gjelder antall mennesker som slutter opp om dem. Jeg tror vi gjør vel i det, fordi det å ta vare på tradisjonene kanskje er viktigere enn noen gang. Nylig hadde jeg gleden av å være guide for norske besøkende i Paris, og en av de tingene som er tydelige i Frankrike, er at en har kommet svært mye lenger i

hele sekulariseringsprosessen. Etter de franske revolusjonene på 1700- og 1800-tallet, har religion fått vesentlig mindre plass i det offentlige rommet, men likevel er kirkene naturlige samlingspunkt for eksempel når årsdagen for terroren som var for snart 2 år siden, skal markeres. For meg henger dette sammen med det faktum at kirken nettopp ikke er et nøytralt rom. Det er svært mettet – og det er nettopp det vi kan fortsette med å la det være.

Kirkens budskap er ikke nøytralt, og det er heller ikke uten brodd. Det skal ikke være uten brodd. 17. mai er på en måte også den dagen i året da vi tydeligere enn noen andre dager kan ha anledning til å la prekenen være et sted hvor vi snakker om sammenheng mellom tro og politikk. Ikke partipolitikk, men politikk i form av den etiske fordring beskrevet av Løgstrup slik: «Vi har den andres liv i våre hender». Dette som ligger så åpenbart i det budskapet vi har, kan få en stemme og få lyde som et felles, nasjonalt anliggende, og ikke bare som en liten del av vår tilrettelegging av moral og etikk, slik Per Lønning oppsummerer det i salmen «Gud i en tid» (NoS 735) Gud, på en jord som snart kan gå til grunne, rens du vår tanke og vår politikk! – I Jesu navn; Gjør våre viljer sunne. Gud kom oss nær i dette øyeblikk.

Salme 127

Salmenes bok har til alle tider vært en viktig kilde også for den kristne salmesangen, og på denne dagen klinger «Gud signe vårt dyre fedreland» med i denne teksten. Salmen er en av 34 «Festtogsalmer» (Salmene 120-134), og ble brukt ved høst- og løvhyttefesten. Salmen er knyttet til Salomo, og er i følge Sigmund Mowinckel en av de yngre salmene i Salmenes bok, preget av tradisjoner knyttet til tempelvigselfesten som ble feiret på høsten. Den har elementer som gjør at den også knyttes til visdomslitteraturen, som i stor grad regnes som yngre tekster. Visdommen her fokuserer på at all lykke er avhengig av at Gud velsigner, og koplingen til «huset» er uten tvil knyttet til Salomos tempel – og han har i tekstenes hebraiske utgaver blitt opphavsmann til denne salmen, selv om han nok neppe var det.¹

Velsignelsen knyttet til troen på Gud, er nettopp poenget i

omskrivningen av salme 127 i Elias Blix salme fra 1890 (her v. 6) Vil Gud ikkje vera bygningsmann, me fåfengt på huset bygja. Vil Gud ikkje verja by og land, kan vaktmann oss ikkje tryggja. Så vakta oss Gud, så me kan bu, i heimen med fred og hyggja! Poenget for salmisten, og for Blix i den kristne tolkningen av salmen, synes klart. Gud er opphavet. Gud er beveggrunnen, og setningen «Det samme gir han sine venner mens de sover» understreker samtidig det som Paulus gjør til et poeng i sin tale på Areopagos. Kunnskap om Gud kan vi erverve uten at det er gitt bestemte former og steder – noen har valgt å kalle dette for «naturlig åpenbaring» - Gud åpenbarer seg på mange måter, og er ikke avhengig av bestemte ytringer eller tilslutninger for at vi skal kunne få øye på storheten, for eksempel slik vi møter den i naturen. Jeg skal komme tilbake til dette, men vil understreke at dette momentet nettopp også kan styrke tilknytning til tradisjonen som kirken bærer per se, og dermed rettferdiggjør nettopp 17. mai-feiringen som nettopp et uttrykk for en anerkjennelse av folks behov for et sted å høre til. Imidlertid kan ikke GTs tekster brukes direkte. Den menigheten som skal høre vår utlegging, er ikke folket Israel, men den kristne kirke. Fundamentet er ikke utferden fra Egypt, åpenbaringen på Sinai eller utvelgelsen av David, men Guds frelsesverk i Jesus Kristus. GT utlegges annerledes enn jødene kunne gjøre det. I jødisk tro blir GT fortsatt aktualisert, i den kristne kirke nytolkes åpenbaringen i Kristus², og vi går rett inn i Apostelgjerningsteksten.

Gud er ikke langt borte

Teksten er apologetisk. Den skulle overbevise, og vise til det budskapet Paulus hadde fått tilgang til gjennom den troen som var gjort tilgjengelig for alle og ikke bare knyttet til et bestemt folk – heller ikke det norske folk i Norge.

Paulus sier i sin tale: *Det er jo han som gir liv og ånde, ja, alt til alle. 26 Av ett menneske har han skapt alle folkeslag. Han lot dem bo over hele jorden, og han satte faste tider for dem og bestemte grensene for deres områder. 27 Dette gjorde han for at de skulle søke Gud, om de kanskje kunne lete seg fram og finne ham. Han er jo ikke langt borte fra en eneste av oss. 28 For det er i ham vi lever, beveger oss og er til.*

Og han fortsetter nettopp med å understreke det særegne i den kristne overleveringen av troen. Et poeng som blir særlig tydelig for Paulus i Romerbrevet, hvor han flere ganger understreker at Guds lov gjelder alle, jøder og hedninger som han sier, og at kunnskap om det som er Guds lov i gitte tilfeller innebærer at «alle» har kjennskap til hva som gir mening i forhold til rett og galt.³ Vi bruker kanskje andre ord, men innholdet i 17. mai som nasjonaldag for Norge, blir tydelig.

Igjen får jeg assosiasjoner til frukter av den franske revolusjonen: Frihet, Likhhet og Brorskap ble også et budskap mot en autoritær kirke, så vel som mot et kongehus som med sitt enevoldsstyre holdt folk nede. *Erklæringen om menneskets og borgerens rettigheter* ble i 1948 ratifisert som Menneskerettighetserklæringen av De forente nasjoner. Erklæringen fra Paris og revolusjonen ble også grunnlaget for det som skulle bli Norges grunnlov, slik den ble vedtatt i 1814, på den tiden som en radikal og framtidsrettet lov. At det er et kristent grunnlag, og at denne måten å tenke på har vokst fram nettopp i rammen av en kristen kultur fra renessansen i nord-Italia og framover, understreker det kristne tankegodsets betydning for hvordan vi i dag orienterer samfunnet vårt. Dette gjelder også ønsket om å ha et Norge hvor det er plass for alle, uavhengig av tro, og etnisk og kulturell tilhørighet, noe som i sin tur ikke er noe vanskelig å ha som ramme for en preken og en gudstjeneste på 17. mai. Om ikke barnetoget er rammen for å holde eksegetiske prekener over dagens tekster, så er innholdet i høyeste grad mulig å applisere på nettopp det som grunnloven har kunnet bety for velferd, framtidshåp og helhetlig tenking om hva som er godt for menneskene og samfunnet – også for vår politikk.

Konsekvenser av Jesu komme

Når det også i evangelieteksten brukes visdomstekst lik den vi møtte i Salmenes bok, knyttes vi igjen til den allmenne åpenbaring og til innhold som har samme klangbunn. Det er nettopp betydningen av Jesu komme, også i form av politisk ytring, som er selve poenget i denne teksten. Tydeligst blir det i verset som sier at «herskere støtes ned fra tronen og de lave løftes opp». De som hadde hovmodstanker blir spredt, og mis-

kunn varer fra slekt til slekt. Dette handler om konsekvenser av troen. Konsekvenser som undertrykte og nedtrykte mennesker igjen og igjen har kunnet istemme sammen med hun som her lovpriser Gud selv. Det handler igjen om den gode arven tradisjonen vår er bygget på, en tradisjon vi kan ta vare på, og grunnlaget skal vi aldri glemme. Ordene er en del av den lovsangen Maria synger når hun får vite at hun skal bli mor til han som skulle bli Messias – Kristus – en tanke som i og for seg først og fremst er synlig nettopp i den kristne tolkningen av Jesus som ektefødt barn av den jødiske tradisjonen, og ikke særlig tydelig aksentuert i tekstene selv i Det gamle testamente.⁴ Han som skulle bidra til at budskapet om den gode Guds gode tanker skulle bli alle folk til del, ikke bare ett folk, men også vårt folk.

Slik det også blir profetert hos Mika med disse ordene; (Mi 4, 3-4): *Han skal dømme mellom mange folk, skifte rett for mektige folkeslag, også for dem som er langt borte. De skal smi sverdene om til plogskjær og spydene til vingårdskniver. Folk skal ikke løfte sverd mot folk, ikke lenger læres opp til krig, 4 men enhver skal sitte under sin vinstokk og sitt fikentre, ingen skal skremme dem. For Herren over hærskaene har talt.*

Fotnoter:

- 1 Mowinckel, Sigmund; *Offersang og sangoffer*, Aschehoug 1951, flere steder
- 2 Kvanvig, Helge; *Gamle ord i ny tid*, Aschehoug 1977 s. 90.
- 3 Jervell, Jakob; *Gud og hans fiender*, Universitetsforlaget 1973, s. 250
- 4 Leivestad, Ragnar; *Hvem ville Jesus være*, Gyldendal 1982, s. 48 ff.

Salmer: 754, 759, 757, 735, 755

Nils Jøran Riedl
Sokneprest i Svolvær og Strandlandet
nils.j.riedl@gmail.com

6. søndag i påsketiden

6. søndag i påsketida, 21. mai 2017

Lesetekster

Jer 29:10-14 eller Apg 16:25-40

1 Joh 5:13-15

Evangelietekst

Luk 18:1-8

Tema for tekstene denne søndagen handler om bønn, tålmodighet, utholdenhet og Guds svar på våre bønner. Det første vi kan merke oss, er at det er en valgmulighet for hvilken tekst man vil lese som L1. Alle søndagene i påsketida er en tekst fra Apostlenes gjerninger satt opp som alternativ L1. Dette gir de menighetene som ønsker det, en mulighet til gjenhør med mange fortellinger fra de første kristnes liv i løpet av påsketida. Tanken er at man velger konsekvent; enten tar man L1 fra Apg gjennom hele påsketida, eller så kjører man den vanlige rekken.

Lesetekstene

L1 fra Jeremia 29 går rett inn i profetens kjernebudskap. Jeremias virke spenner fra 620-tallet f.Kr. til et stykke etter at Juda ble erobret av babylonerne i år 587 f.kr. Han var sterkt kritisk til Kong Sidkia, hvis frafall fra troen på Jahve langt på vei får skylden for ulykken israelfolket har kommet i. Kapittel 29 inneholder domsord over ledere, men også oppmuntrende ord til folket som nå er bortført. Versene i leseteksten er disse oppmuntrende ordene, som omtaler hvordan Gud skal lytte til

folkets bønner og lede dem hjem igjen. Men de må søke Gud av et helt hjerte.

L1 fra Apostlenes gjerninger forteller om da Paulus og Silas ble satt fri fra fengsel i Filippi i Makedonia. De hadde blitt kastet i fengsel etter å ha kastet ut en ånd av en slave eierne brukte som spåkone. Eierne blir sinte når de ikke lenger kan tjene penger på slaven, og får Paulus og Silas pisket og fengslet. Tråden til dagens tema er at mens Paulus og Silas ber og synger lovsanger i fengselet, kommer et stort jordskjelv, som befri alle fangene. Dette fører ikke til at alle rømmer, men blir i stedet en omvendelsesopplevelse for fangevokteren, som ender opp med å bli døpt sammen med sin familie. Teksten angir ikke bønnen og lovsangen som den direkte årsaken til at jordskjelvet oppstod, selv om mange predikanter nok kan være fristet til å se den sammenhengen.

L2 Fra 1 Joh ser ut til å være tatt med for å understreke at det blant de første kristne fantes en solid tro på at Gud hører oss når vi ber, i hvert fall dersom vi «ber om noe som etter Hans vilje».

Preketeksten

Preketeksten er en liknelse som er særstoff for Lukas. Foranledningen er at Jesus er i en samtale med disiplene, der han underviser dem om sentrale tema, på reisen inn mot Jerusalem og feiringen pesach. Flere bibelkommentarer mener den bør leses sammen med den påfølgende liknelsen, om tolleren og fariseeren, ettersom de begge handler om bønn. Dette er de to eneste liknelsene i evangeliene der forfatteren gir tolkningene først, og deretter selve liknelsen. Liknelsen har også en parallell i Luk 11:5-8, der Jesus lærer disiplene hvordan de skal be. Begge steder handler det om at pågående karakterer får det de ber om, fordi de ikke gir seg. I preketeksten er det viktig at Jesus ikke likner dommeren i fortellingen med Gud, tvert imot kaller Jesus ham uhederlig. Poenget er altså ikke at Gud er vanskelig. Det er som angitt i vers 1: At disiplene alltid (eller i det minste ofte, alt ettersom hvordan man vil oversette παντοτε) skulle be og ikke miste motet (ἐνκακεῖν betyr å miste hjertet).

Til prekenen

Dagens tekster åpner et stort rom for å snakke om bønn. Det tror jeg er viktig. For hva tror vi egentlig om bønn i 2017? Jeg forstår ikke tekstene dithen at det lønner seg å mase på Gud, slik en femåring som har lyst på godteri gjør til sine foreldre. Samtidig er det en klar forventning i disse tekstenes teologi om at å be til Gud kan hjelpe deg i helt konkrete situasjoner. Hos Jeremia var tanken at Gud skulle fri dem fra Babylonernes beleiring. I evangelietekstens vers 8 finner vi forventningen om at Menneskesønnen skal komme og «sørge for at de får sin rett». Sannsynligvis er dette rettet mot den vanskelige situasjonen disiplene nå var kommet opp i, med kraftig motstand mot Jesus – en motstand som de første leserne av Lukasevangeliet fortsatt stod midt oppi. I flere av tekstene, også den tilstøtende liknelsen om tolleren og fariseeren hos Lukas, vektlegges hjertelaget vi ber med. Hva vi får igjen for vår bønn, knyttes altså til hva vi legger i den selv. Forandringen i våre liv kan først skje når hjertene har åpnet seg. Gud lytter. Gud handler. Men vi må be med åpne hjerter og være tålmodige. Dette kan synes å være det bibelske budskapet denne dagen.

Hva vi tror skjer når vi ber, har blitt aktualisert i noen spennende tekster de senere årene. I Merete Thomassen og Sylfest Lomheims *Når dere ber* kan vi lese at kirkas bønnespråk har endret seg de siste tiårene: «Fram til slutten av forrige århundre ba den kristne kirke Gud om å befri menneskene fra krig, uår, sykdom og fortapelse. I dag ber kristne i Norge om at Gud skal skape gode følelser i den enkelte, slik at gudstjenestedeltakerne kan gå fra kirken fylt av glede og harmoni,» står det i bokas oppsummering. Har vi som folk i møte med dagens kunnskap og erfaringer fjernet oss fra troa på at Gud vil gripe inn når vi ber? Jeg tror svaret langt på vei er ja, og at dagens forståelse av bønn blant mange kristne nærmer seg forståelsen av meditasjon i østlige kulturer. Det handler om å koble seg på Gud, og finne ro.

I spalten *Gjesten* i Vårt Land 17. september i fjor, skrev rådgiver for bispemøtet, Åste Dokka, om sitt forhold til bønn. Hun var helt åpen på at hun opplever det å be som å snakke til en vegg: «Jeg opplever ingen kontakt». Når vi har begynt å tvile

på Guds respons på vår bønn, må den få en annen berettigelse. For Dokka ligger den i at bønningen springer ut fra vårt behov for å legge våre liv fram for Gud, den er en «ventil som gjør det mulig å holde ut livet». Vi ber fordi *vi* trenger det, ikke Gud. Pave Frans er kjent for å ha sagt «Vi ber for de sultne. Så gir vi dem mat. Det er slik bønn fungerer.» 6. søndag i påsketiden får landets predikanter en gylden mulighet til å snakke om hva bønn er, og hvordan vi som kristne skal tenke om våre bønneliv. Settingen vil være en gudstjeneste der bønn gjennomsyrrer det meste, i en måned der vi har sunget *Gud signe vårt dyre fedreland* og *Gud sign vår konge god*. Det borger for en spennende gudstjenestedag i Den norske kirke.

Salmeforslag

717 – Kjære Gud, når eg bed

731 – Jeg folder mine hender små

832 – Blå salme

Jens Bjelland Grønvold

Sjømannsprest/kapellan ved Sjømannskirken i London

Avskjedens evangelium

Kristi himmelfartsdag – Torsdag 25. mai 2017

Lesetekster:

Salme 110,1–3 Sett deg ved min høyre hånd
 eller Apg 1,1–11 Jesus tas opp til himmelen
 Ef 4,7–10 Han steg opp og gav gaver

Evangelietekst:

Mark 16,19–20 Jesus tas opp til himmelen

Jeg har et problem med Kristi Himmelfartsdag. Så lenge dagen svever i de metafysiske sfærer, blir den for meg en uheldig kombinasjon av storslått og ubetydelig. Supermann i kjortel, liksom, der barna må stå på tærne for å få plassert Jesus så høyt som mulig på flanellografen. Prekenkunsten denne søndagen er å lande himmelfarten, gjøre den relevant for moderne mennesker som har valgt kirkebenken denne dagen i mai. Som vil bruke nettopp disse formiddagstimene på å trenge dypere inn i mysteriet. Det er en oppgave vi bør ta på alvor. Mitt forsøk på å forkynne evangeliet vil i år kretse rundt ordene løfte og avskjed. Rent tematisk passer det både Kristi Himmelfartsdag og de aktuelle tekstene. De som ønsker en mer tradisjonell tekstgjennomgang av prekenteksten, bør imidlertid lete andre steder - for eksempel i det utmerkede nettarkivet til Nytt norsk kirkeblad.

Mine morgentimer handler om å få en treåring i barnehagen. Ofte går det fint, av og til er det gråt og tenners gnissel. «Jeg vil ikke, pappa – ikke gå fra meg». «Det går så fint, gutten min, vi kommer tilbake og henter deg». Det har etter hvert

utviklet seg til å bli en fast liturgi. Også på de gode dagene vil han ha bekräftelsen: løftet om at vi kommer igjen. Løftet om at avskjeden ikke skal få det siste ordet.

Det som slår meg i møte med evangelietekstene, er at også Kristi Himmelfart står i spenningen mellom løfte og avskjed. Etter alt det de hadde vært igjennom disse meningstettede årene, samlet han disiplene til en avskjed som både er dramatisk og nær. Matteus forteller at noen av dem tvilte, også på dette stadiet i fortellingen – etter at Jesus hadde beseiret døden påskedagsmorgen. Denne detaljen kan tolkes på mange ulike måter, for meg har den gjerne vært en oppmuntring til de av oss som har tvil som en av trådene i egen troshistorie. Men kanskje tvilen også kan tolkes i lys av avskjeden. Som om de tvilende disiplene tenker: «Han sier at han skal være nær oss alle dager inntil verdens ende, men nå forlater han oss». Avskjed fører ofte til tvil om at gjensynet vil komme. På samme måte som tvilen moderne mennesker baler med, altfor ofte tolkes i lys av meninger og hvordan en forholder seg til ulike dogmer. Jeg tror mange kirkegjengere møter en annen type tvil, en nærmere variant om du vil: tvilen som kommer av fravær. Følelsen av at Gud er langt borte. Opplevelsen av avskjed der en ikke våger å tro på løftet om gjenkomst. Kanskje disse kirkegjengerne kan ha nytte av en hilsen fra disiplene som tvilte den gang. Som ikke fullt ut våget å tro at Herren er med oss alle våre dager. Men som likevel holdt fast ved evangeliet, som ble fylt av Ånden, og ble disse avgjørende tidlige Kristusvitnene. Som det heter i søndagens tekst: «Men de gikk ut og forkynte overalt, og Herren virket med og stadfestet Ordet gjennom de tegn som fulgte.»

Det er svært mye av vår liturgiske praksis som klinger med når vi fokuserer på avskjed og løfte. Vi har begravelser, selvsagt, der de pårørende samles for å ta avskjed med en av sine nærmeste. Der presten forkynner om Guds løfter midt i sorgen, og der de pårørende (som regel) lover hverandre å holde sammen tross tapet av avdøde. Også de andre kirkelige handlingene handler om avskjed og løfter. Konfirmasjonen er et farvel til barndommen og gir løfter om det som skal komme. At en vielse er full av løfter, er åpenbart, men den er også et farvel til det som har vært. Til og med en dåp handler om en

overgang, der de velsignende løfter lyses over enkeltmennesket – og der de samme ordene som leses ved graven, også leses ved døpefonten: «Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, han som i sin rike miskunn har født oss på ny til et levende håp ved Jesu Kristi oppstandelse fra de døde». Avskjeden som ligger der, langt fremme, klinger med når dåpen og begravelsen knyttes sammen i disse mektige ordene. For å understreke at vi aldri har med en avskjed å gjøre, i kirkelig sammenheng, uten at oppstandelseshåpet står der som grensesprengende evangelium.

Teologen Jürgen Moltmann er av dem som leser bibeltekstene ut ifra løftekategorien, som han viser går som en rød tråd gjennom Bibelen. Og løftene som gis – først til israelfolket, så til alle folkeslag – gjør at mennesker får et håp som åpner dem mot fremtiden. Slik at Gud kommer oss i møte fra fremtiden, for å bruke Moltmanns terminologi. Slik at eskatologien ikke lenger kan avgrenses til «læren om de siste ting», men er det gjennomgripende håpet som gjennomsyrrer all teologi.

From first to last, and not merely in the epilogue, Christianity is eschatology, is hope, forward looking and forward moving, and therefore also revolutionizing and transforming the present (Theology of Hope), Moltmann, J.

Det er vanlig å løfte blikket fremover på Kristi Himmelfartsdag, men da ser vi som regel ti dager frem til pinsen. Selvsagt er dette en vesentlig lesning av dagen. Etter Himmelfarten kommer Talsmannen, disiplene fylles av Ånden og vi får en kirke på jord. Det jeg tenker er avgjørende i tillegg til dette, er å løfte blikket enda lenger fremover. Eller, mer presist: å gi en eskatologisk tolkning av Kristi Himmelfartsdag som fokuserer på løftene om at Herren er med, alle dager, inntil verdens ende. Det er nettopp dette løftet som gav disiplene håp den gang, og som kan forkynnes som et håpefullt evangelium til oss i dag. Der himmelfarten leses eskatologisk, nærmer vi oss mysteriets paradoks: at nærværet avhenger av avskjeden. At Gud kommer oss i møte fra fremtiden, nettopp fordi Jesus forlot disiplene den gang. Hvordan et slikt budskap kan forkynnes klart og rent, må klokere hoder enn meg svare på (anbefalt lesning: Marius Timmann Mjålands tekst om Kristi Himmelfartsdag

i Nytt norsk kirkeblad 3/2014). For min del holder det med et uklart, dunkelt himmelfartshåp om at avskjeden peker frem mot gjenkomsten. Om at dagen kan leses som avskjedens evangelium.

En ting står uansett klart for meg: Uten løftene på Kristi Himmelfartsdag, som binder fortellingen til fremtiden – blir vi bare stående igjen med supermann i kjortel. En uforståelig, i beste fall storslått, festdag – uten relevans for moderne mennesker.

Men med løftene som knyttes til Kristi Himmelfartsdag, så storslått de fremstår hos Matteus, blir avskjeden så mye mer. Vi leser det videre i fortellingene i Apostlenes gjerninger, hvordan disiplene får styrke fra løftene til å gå fremtiden i møte. Linjene til de avskjedene enkeltmennesker står ovenfor i dag, må ikke gjøres banale. Vi må aldri tale enkelt om det som kan romme store utfordringer, nederlag og livskriser. Men vi er mange som har erfart at håpets kraft likevel kan være sterkere enn avskjeden. Kanskje det nettopp her er en link til de unge mennene som var sammen med Jesus før han for opp til himmelen. Hvordan kunne de ellers forvandles fra skjelvende unge menn til håpefulle, modige vitner på så kort tid?

Mine ettermiddager handler om å få en treåring hjem fra barnehagen. Ofte går det fint, av og til er det gråt og tenners gnissel. «Jeg vil ikke, pappa – ikke hent meg nå!». «Det går så fint, gutten min, du skal leke i barnehagen i morgen også». Avskjed og løfte om en håpefull fremtid. Du kan nærme deg både småbarnslivet og gudsriket med disse byggesteinene.

Salmeforslag: 510, 744, 209, 217, 220

Bjarte Leer-Helgesen

Fengselsprest og bymisjonsprest, Kristiansand

Faderen ♥ Sønnen

Søndag før pinse – Søndag 28. mai 2017

Lesetekster:

Hag 2,3–9 Bygg opp igjen Herrens tempel
 eller Apg 1,12–14 Disiplene venter i bønn
 1 Pet 4,7–11 Tjen hverandre med nådegavene

Evangelietekst:

Joh 15,26–27 Talsmannen og dere skal vitne

Solveig: When you say Father, Son and Holy Spirit, do you think Spirit should come between them?

Poppi: What?

S: Father, Holy Spirit, Son. Jesus is more important than the Holy Spirit, but since the Spirit is something the Father and the Son share, shouldn't it be between them? The Holy Spirit is like their love. So why does it go after? Shouldn't it be between them?

P: I think so too.

S: Of course, Father, Holy Spirit and Son is harder to say, but if you had been brought up to say Father, Holy Spirit and Son, it would be easier to say than Father, Son and Holy Spirit. That makes some sense.

P: You can very well say Father, Spirit and Son. Or for that matter you could say Spirit, Son and Father.

S: Yeah. But I think it should be between them – like a heart. When you see drawings of two people loving each other, you see the heart between them. That's what the Holy Spirit is – the heart, the love.

Sitatet er fra den lille, men åh! så store, boka *Conversations*

with Poppi about God, der Solveig Lucia Gold (8 år) samtaler med sin bestefar Robert W. Jenson om livets store spørsmål. Solveigs poeng er gripende i all sin enkelhet. Det blir spennende trinitarisk teologi av det dersom vi i vår uttale av Gudsnavnet tenker at personrekkefølgen sier noe om relasjonene personene imellom.

Faderen ♥ Sønnen. Så presist kan trinitarisk teologi oppsummeres. Ånden er kjærlighetsbåndet mellom Faderen og Sønnen, og kirka bekjenner at denne kjærligheten er sterkere enn døden. Kjærligheten har sågar sin egen historie – en kjærlighetshistorie, om du vil – som gjør at også den kan forstås i personlige kategorier. Selve kraftfeltet mellom de tre personene er til alt overmål kjærlighet tvers igjennom. Lenger enn dette kan vi ikke strekke ordene og begrepene våre. Men det står like fullt fast: Gud er kjærlighet.

Pinsen er Åndens høytid. Pinsefesten er også høytiden der trinitarisk teologi tar sats for alvor. Etter pinse følger Treenighetssøndag, og så går vi inn i treenighetstiden der Åndens gjerninger utfoldes i kirkas liv. Søndag før pinse introduseres alle de sentrale pinsemotivene: Ånden som utgår fra Faderen og sendes fra Sønnen, den Ånden de to har sammen, den Ånd som binder sammen og som på en særlig måte binder disiplene sammen med Jesus; slik de har vært knyttet til hverandre fram til dette punktet i evangeliefortellingen skal de fortsette å være det. Disiplene har vært hos Jesus fra begynnelsen av. Om noen skulle kunne uttale seg om de lange linjene i hans historie er det dem. Likevel er det mye de ikke har grepet. Men det kan Ånden bøte på, for det finnes ikke noe kjærlighetsfellesskap som ikke er av Ånden, enten vi snakker her i tida eller i Guds selv fra evighet til evighet.

Kirka mener altså å kunne si noe om hva som er virkelighetens dypeste vesen og aller innerste realitet: Det er kjærlighet. Når Paulus skriver om at vi skal være «tro mot sannheten i kjærlighet» (Ef 4:15) kunne han like gjerne skrevet at vi skulle bli fylt av Ånden. Guds Ånd svever fortsatt over vannene og skaper kosmos av kaos, og «kjærligheten skjuler en mengde synder» som Peter uttrykker det så treffende i dagens episteltekst.

Når vi først er inne på virkelighet og realitet, er det fristen-

de å ta et lite sidesprang til reality-TV'ens høyborg Paradise Hotel. I skjerm-paradiset ofres fellesskap for intriger, allianser og svik, alt i konkurranseøyemed. Omgivelsene kan være så paradisiske (eller konstruerte) de vil: Reality-TV er, med sin grunnidé om utstemming, et tydelig motbilde på paradiset kirka vitner om. Kjærligheten stemmer ingen ut, den binder sammen.

Jeg for min del foretrekker U2 framfor – ja, framfor det meste, egentlig. Og selv om det hender den eksistensielle lengselen kles i nokså underlige bilder, synes jeg nok det er mer å hente i den paradisi-boligen U2 synger om, enn i TV-utgaven, i hvert fall om man holder seg til den gamle tolkningsnøkkelen at når Bono synger om damer synger han også om Gud:

*If Coke is a mystery
and Michael Jackson... history,
if beauty is truth
and surgery the fountain of youth,
what am I to do?
Have I got the gifts to get me through
the gates of that mansion?
If OJ is more than a drink
and a Big Mac bigger than you think,
if perfume is an obsession
and talk shows... confession,
what have we got to lose?
Another push and maybe we'll be through
the gates of that mansion.
I never bought a lottery ticket.
I never parked in anyone's space.
The banks they're like cathedrals,
I guess casinos took their place.
Love come on down!
Don't wake her, she'll come around.
Chance is a kind of religion
where you're damned for playing hard luck.
I never did see that movie,
never did read that book.
Love come on down!*

*Let my numbers come around.
 Don't know if I can hold on.
 Don't know if I'm that strong.
 Don't know if I can wait that long
 'til the colours come flashing
 and the lights go on.
 Then will there be no time of sorrow,
 then will there be no time for shame,
 and though I can't say why
 I know I've got to believe.
 We'll go driving in that pool.
 It's who you know that gets you through
 the gates of the Playboy Mansion.*
 (U2: Pop: «The Playboy Mansion»)

Nå skal det vel godt gjøres å få noen til å spille en kryptisk U2-låt i messen på en helt (u)vanlig søndag. Korsang, derimot, kan man få til de fleste steder. Og godt er det, for det finnes ikke noe bedre bilde på livet i Den treenige Gud enn nettopp korsangen, der helheten blir så mye, mye mer enn summen av de enkelte stemmene, og der det virkelig, virkelig spennende skjer nettopp i rommet *mellom* stemmene. Søndag før pinse er søndagen for å la harmoniene og disharmoniene klinge helt ut, søndagen for de komplekse tre-, fire- og femklanger som bilde på den kjærligheten som binder oss alle sammen, akkurat slik Faderen ♥ Sønnen, og Sønnen ♥ verden, og har elsket oss og fortsetter å elske oss helt inn i Gud.

Skulle det ikke være kor tilgjengelig til å forkynde det musiske evangelium må vi tro at kantor kan ta oppgaven i deres sted. Søndag før pinse er en bra søndag for å fullregistrere orgleet og la alle stemmene få klinge med, både i tur og orden og alle på en gang. Musikken forkynder Guds hjerte på en måte ord aldri vil være i stand til å gjøre.

Når vi skal legge våre egne stemmer til, kan vi for eksempel stemme i «Kjærlighet er lysets kilde» på N13 223. Ettersom det ennå ikke helt er pinse kan det passe bra med en epiklese; NoS 213 «Kom, sannhets Ånd, og vitne giv» står godt til dagens evangelietekst selv om den ikke kom med i Salmeboka av 2013. Og når alt annet er sunget, sagt og spilt bør dessuten Skjær-

torsdagsantifonen (N13 680) få klinge med i en eller annen form:

Ubi caritas et amor, Deus ibi est.

Der barmhjertighet og kjærlighet bor, der er også Gud.

Harald Hauge

Sokneprest i Røros og Hitterdal

harald@roroskirke.no

Veni Sancte Spiritus

Pinsedag - 4. juni 2017

Lesetekster:

1 Mos 2, 4-9;
enten Apg 2,1-11 eller Rom 8, 9-11

Evangelietekst:

Joh 20, 19-23

*Kom, Hellige Ånd
som en stormvind!
Ovrrask oss
i våre vanepregede liv!*

*Kom, Hellige Ånd
Som en kjærlighetsbris.
Blås bort alle tanker
som handler om uro og angst!*

*Kom, Hellige Ånd
med din energi.
Vekk i oss en lengsel
etter sannhet og rettferdighet!
AMEN*

En 150-års jublant

I år er det 150 år siden Henrik Ibsens dikt Peer Gynt ble publisert for første gang. Da Ibsen skrev det dramatiske diktet om den oppfinnsomme eventyreren Peer Gynt, la han mange av

menneskets ulike egenskaper, drømmer, lengsler og håp ned i ham. Peer Gynt er Ibsens store pinsedrama, fordi Ibsen gjør pinsen til Peers store håp. Etter mange veier utenom, berges Peer til slutt – på pinsedagsmorgen av Solveig som viser ham at i hennes tro, hennes håp og i hennes kjærighet har selv løgneren Peer vært hel og sann. Jeg har ofte tenkt at her møter Peer Den Hellige Ånd og Guds store og uendelige nåde gjennom et helt vanlig medmenneske. Det er ikke rettfærdig. Det er ikke fortjent. Det er bare nåde og kjærighet. Det er pinsens evangelium – da og nå.

En liten sang om pinse

Selv om det er vår kirkes store liturgisk røde høytid, er pinse også ofte de hvite kappers høytid. Så vel konfirmasjon som dåp kan gi et forsterket festpreg til Kirkens fødselsdag. Sangen på nr. 77 i Barnesalmeboka, (*T/M: Dittmann/ Herresthal 1985*) understreker dette:

*Pinse, det er glede,
pinse, det er sol
– rundt deg kan du se det
– hvitveis og fiol –
Gud har kledt naturen
til en sommerbrud
– og han smiler til oss:
Se mitt pinsebud!*

*Pinse, det er sommer
Pinse, det er sang
Hør at sommer'n kommer
Med sin jubelklang.
All hans skapning synger
I sitt høytidsskrud
Og han smiler til oss:
Hør mitt pinsebud.
Pinse, det er gave:
Gud har sendt sin Ånd.
Liljen i hans have
Vitner om hans hånd.
Derfor er vi glade,*

*Og vi takker Gud
Over pinsens under
og hans pinsebud.*

Momenter til prekenarbeidet

Pinse, det er glede! Gud vår skaper blåser fortsatt sin livgivende ånd i naturen rundt oss. Vi har mye å glede oss over! Her kan det gjerne knyttes an til den gammeltestamentlige lesningen og sies noe om det hebraiske ”næfæsj”-begrepet. (Se ”Håpstreet” av Rosemarie Köhn, Pax forlag 2002, s. 115f.)

Gud smiler til oss, står det i sangen. Kanskje kan vi denne dagen si noe om at det også er dette velsignelsen gjennom Den Hellige Ånd handler om. Gud møter oss med sitt varme og inkluderende smil, og utfordrer oss til å møte hverandre på samme måte. Det er mye kraft i Guds smil, tenker jeg. Glede, mot og nåde – slik møter Gud oss i dåpen, og gjennom nattverdens gave. Akkurat slik vi er, blir vi møtt av Gud. Styrket av sakramentets kraft, smilet og kjærligheten, får vi gå ut i verden og bringe velsignelse med oss til alle vi møter som Guds medarbeidere i verden slik vi minnes om det i sitatet som tradisjonen tilskriver den hellige Frans av Assisi, *Mitt kall er å forkynne Kristus om nødvendig også med ord*. Ord er vel og bra, men et smil og en hjelpende hånd er også en måte å ta kallet på alvor på. Det handler om å være kirke. Vårt kall til å leve slik at mennesker vi møter, ser Jesus gjennom oss.

Evangelisten Johannes beskriver i prekenteeksten at disiplene hadde stengt dørene og var redde. Teksten er fortsettelsen av fortellingen om den tomme grav, og rett forut for vår tekst, har Jesus vist seg for Maria Magdalena. Så er det blitt kveld, og de nærmeste vennene virker litt rådville. Så er Jesus der, og de blir glade. Det er ikke så vanskelig å forestille seg, tenker jeg – det tror jeg de fleste ville ha blitt om vi hadde vært der sammen med dem. Dette var påskedag den gang. Så er det gått 50 dager siden påske her hos oss. Påsketidens hvite farge byttes ut med rødt. Den røde fargen som symboliserer både Guds kjærlighet, Jesu blod og Åndens ild. Og, - de samme disiplene som under påskens dramatiske hendelser var frustrerte, forvirrede og forundrede, som til og med fornektet, fikk motta Den Hellige Ånd – som en forsmak slik Johannes forteller, og deret-

ter fikk alle ta i mot på pinsedag. (Apg.2) Kirken ble grunnlagt. Jesu venner ble ikke overlatt til seg selv. De fikk Den Hellige Ånd slik Jesus hadde lovet.

Pinsen er kirkens fødselsdag, sier vi ofte. Disiplene fikk Den Hellige Ånd på pinsedag. Alle som var i Jerusalem og hørte disiplene tale, ble møtt med evangeliet på sitt eget språk. Det var et utrolig stort under. Det gjaldt for alle.

Selv om vi gjerne kaller denne underlige hendelsen for kirkens fødselsdag, var det først på 200-tallet pinsefeiringen begynte, og fra 200-tallet og frem til i dag er pinсен blitt feiret og markert av mennesker som ved Den Hellige Ånd har levd og tolket evangeliet i lys av *sin* virkelighet. I oldtiden var pinsedagen en av årets tre store dåpsdager. Leser vi videre i Apostlenes gjerninger, vil vi se at det står at ca. 3000 ble lagt til menigheten på den første pinsedagen. Dette er det flott å understreke både ved dåp og konfirmasjon på denne dagen.

Slik er pinse en glede og en gave som består av mye forskjellig. Naturen i sin aller vakreste skrud. Fridager. Sommervarme. Dåpsbarn – nytt liv i verden, takknemlighet, håp, og noen som blir sanne og hele gjennom en annens tro, håp og kjærlighet, slik Ibsen skrev om Peer og Solveig. Pinse handler om Guds smil og Jesu store nåde og dype fred, og det er vårt kall å bringe det videre til alle vi møter.

Samlingsbønn

Fritt oversatt fra svensk – hentet fra GUDSTJÄNST - 3 - Handbok för församlingens gudstjänster, Bokförlaget Origo 1993, s.28:

Gode Gud, takk for Den Hellige Ånd. La din ånd komme inn i våre hjerter som din himmelske vind og gi nytt liv til vår tro, vårt håp og vår kjærlighet. I Jesu navn. Amen.

Liturgisk inspirasjon

Våre romersk-katolske trossøsken bruker den gamle pinsesekvensen i forbindelse med evangelielesningen denne dagen. Se deres nettsted for interessant informasjon om dette¹
Se videre nr 225 Norsk Salmebok

Øvrige salmer

512 - *Kom Hellig Ånd med skapermakt* – og

513 - *Nå ber vi Gud, Den Hellig Ånd*

er begge preget av Martin Luther

229 - *Den signede dag*

231 - *Apostlene satt i Jerusalem*

228 - *O lue fra Guds kjærlighet* (Høytidsvers)

-----
233 - *Kjærlighet er lysets kilde*

699 - *Hører du den hemmelige sangen*

520 - *Gå gjennom byens lange, rette gater*

For videre refleksjon og inspirasjon

Henrik Ibsen: Peer Gynt – Et dramatisk dikt (1867)

I programserien "Fyrtårn" på NRK 1, samtaler domkirkeprest Elisabeth Thorsen og musiker Anne Grete Preus om livsvisdom. I programmet sier Anne Grete Preus at hun er "fan av Den Hellige ånd" – se: <https://tv.nrk.no/serie/fyrtarn/>

Kanskje kan Anne Grete Preus vakre tekst "Sommerfuglvinger" gi en ny dimensjon også til en pinsedagsmesse:
<http://www.annegretepreus.no/lyric/og-h-sten-kommer-tids-nok/sommerfuglvinger>

Fotnote

1: : <http://www.katolsk.no/praksis/syklus/artikler/pinsesekvensen-ve-ni-sancte-spiritus>

Elisabet Yrwing Guthus

Prost i Østre Borge syssel prosti, Borg bispedømme

elisabet.yrwing.guthus@eidsberg.kommune.no

Gud gjør ikke forskjell på folk

2. pinsedag – Mandag 5. juni 2017

Lesetekster:

Joel 3,1–2 Når Ånden blir utøst

Apg 10,34–48 Ånden kom over alle

Evangelietekst:

Joh 16,5–11 Ånden går i rette med verden

Dessverre, må vi si, så er det menneskelig å gjøre forskjell på folk. Vi setter hverandre i båser og kategorier. Det skal ikke være mange sammen før man begynner å plassere folk inn i kategorier.

Fattig, rik, vellykket, taper, pen, stygg. Han er slik, hun er sånn. Nesten ubevisst gjør vi det. En som har litt sjuskete klær, eller snakker rart. Så har vi lært at det er ikke høflig å kommentere slikt, og prøver å holde fordømmene våre noenlunde i tøyle. Alle er ikke sånn, men alle har tendenser til det. Det vi ser i amerikansk politikk for tiden, sier oss noe om hvordan det går når man slipper ting ut ufiltrert.

Bibelen og vår kristne tro kan være oss til god hjelp når vi skal jobbe med vårt eget syn på våre medmennesker.

En komplisert genre

Disse kapitlene i Johannes er ikke så enkle å forklare, og slett ikke for folk som ikke kjenner til, eller kjenner seg hjemme i, denne Jesu tale om Gud, himmelen og hans endelikt og død. Det er en form for profetisk tale, som skal trøste og forklare for disiplene, men som sett utenfra er ganske uforståelig. Og den

såkalte «Jesu yppersteprestlige bønn» i Joh.17, som kommer etterpå, er også i en genre som er utfordrende å tale over for «de brede lag».

Likefullt er det mye interessant å finne her, særlig for fagpersoner.

Samfunnskritikk

Rent teologisk, så får vi altså en forklaring her, i versene 4b til 15, på hvordan det henger sammen med personene i guddommen, dvs. mellom Jesus, Gud Fader, og den Hellige Ånd, og det fremstår som at «for at troen og forholdet til Gud skal bli universelt tilgjengelig», så må altså Jesus gjenforenes med Faderen i guddommen, og Den hellige ånd komme i stedet, ettersom Jesus jo som menneske var bundet av tid, geografi og til dels fysiske lover.

Man kan kanskje få noe ut av Talsmannen som «skal gå i rette med verden» (v 8). Ordet er altså *parakhtos*, som oversettes i koinegresk med *talsmann*, *trøster*, *rådgiver* osv. («en som man kaller til seg»). Disiplene var ganske urolige for hva som kom til å skje med dem etter at Jesus hadde profetert om sin død og bortgang, og parakleten skal da være den som setter mot i dem til å gå videre. Jeg vet ikke hvordan dette fremstår på gresk, men utfra oversettelsen, så er vv 8-10 ganske elegant utformet; først nevnes de tre oppgavene som parakleten skal ha: Vise verden hva synd er, hva rettferdighet er, og hva dommen er, og deretter utfoldes dette nærmere.

Aktualisering

Men hvordan aktualisere dette? Parakleten går i rette med verden. Betyr dette at Jesus ser for seg at også de kristne skal gå i rette med verden? I en profetisk talegenre har det tradisjonelt også ligget en samfunnskritisk funksjon (f.eks. i Amos), en terminologi som man også har grepet til i f.eks. frigjøringssteologien.

Det er jo vitterlig en aktuell debatt om hva slags rolle vis a vis samfunn og politikk kirken skal ha og fylle, og her er det mange meninger. Prekestolen er ikke for politiske appeller, men det blir også feil å si at kirke, religion og tro ikke har noen ting med samfunn og politikk å gjøre. Og *særlig* etter kirkens

frigjøring fra staten er dette aktualisert på nytt; våger kirken å være kritisk til staten, eller er man bundet opp av frykten for å få redusert bevilgning ved neste korsvei?

Dette er et stort felt; og uoversiktlig, men for å få en meningsfull retning på dette utspillet kan vi kanskje kaste et blikk mot de tilhørende rekketekstene fra Apg 10 og 1. Joel. For her synes det nettopp å være et poeng at «Ånden øses ut over alle», og særlig i Apostelgjerningene. Sistnevnte bok inneholder jo som kjent fortellingen om oppgjøret i urkirken, mellom dem som mente at evangeliet var for jøder, og Paulus, som ivrer for hedningenes frelse, og også fortellingen om Peters syn når det gjaldt ren og uren mat. Og som vi vet, var det den universelle utbredelsen av evangeliet som vant igjen; denne striden og denne fortellingen er et slags ekko av Jesu samtale med kvinnen ved Sykars brønn i Johannes 4, hvor Jesus allerede bare ved å kontakte kvinnen, har brutt minst et halvt dusin religiøse konvensjoner. Gud er ikke bundet til ett folk og ett fjell, men er universell.

Gud gjør ikke forskjell på folk

En mulig konsekvens av den universelle Gud, er nettopp å fastholde at det bibelske menneskesynet ikke gjør forskjell på folk, evangeliets menneskesyn godtar ikke de kategoriene som vi som mennesker setter opp mot hverandre. Det er nokså interessant å se på akkurat dette i lys av den geografiske og kulturelle konteksten hvor dette fant sted, og hvor bibelens materiale kommer fra; Midtøsten er fortsatt et sted hvor stammesamfunnene har stor betydning, og hvor tribalismens tankegang fortsatt dominerer mye av politikken og samfunnsutviklingen. Slik var det jo i enda større grad på Jesu tid, og mot den bakgrunnen forekommer tanken om den universelle Gud meget radikal, og frigjørende.

Kanskje kan dette være en applikasjon av «talsmannen som går i rette med verden» i vår tid; nettopp at det Den hellige Ånd lærer oss, er at din verdi som menneske er ikke fastsatt av hvilken stamme du tilhører eller hvilken posisjon din familie har i stammen, og heller ikke er din mulighet for å omslutes av Guds kjærlighet avhengig av dette. Her burde vi kunne finne interessante våpen i kampen mot de segregerte samfunn, som

setter opp rangering av mennesker, og som er svært så levende også i vår tidsalder.

Pinseunderet handler jo nettopp om dette; et brudd med stammesamfunnets begrensede tenkning. Parakleten som den som gir oss mot og kraft til å gå over grenser som mennesker har satt opp - eller evangeliets frigjørende kraft om man vil.

Evangeliet i kampen mot rasisme

Vi ser urovekkende bevegelser i europeisk politikk for tiden, og noe av dette handler om rasisme. Her skuer vi nok inn i et felt hvor evangeliets menneskesyn *kan* komme til å berøre politiske diskusjoner, og dermed er det aktuelt også for oss.

Det har jo vist seg historisk at man fra kirkelig og kristelig hold har endt opp «på den gale siden» her, og lagt til rette for rasisme, heller enn å bekjempe den. Og dette er, som tidligere sagt, høyaktuelle diskusjoner, ettersom de for tiden føres i offentlighetens lys.

Likevel er det grunn til, enda en gang, å mane til varsomhet når det gjelder spenningsfeltet religion og politikk. Man kan ikke være kategorisk, men heller ta innover seg denne spenningen og reflektere over den.

Er kirken, evangeliet og Gud for alle?

På et mer «indrekirkelig» filosofisk refleksjonsnivå kan man ta i betraktning et spørsmål som dreier seg om medlemskap i kirken, også et aktuelt tema. Det ligger uavklarte spenninger her også. Mange melder seg ut av kirken, og har behov for å distansere seg tydelig fra det troen, kirken og kristendommen står for, og i noen grad utvikles det «religionsnøytrale alternativer», noe som fra tid til annen også føres frem i den politiske diskusjonen. Her er det viktig at *kirken ikke fremstår som om den tror at den egentlig har det rette svaret for alle*, fordi det virker veldig provoserende og ødelegger diskusjonen om samfunnsutviklingen.

Likefullt må det sies at en del av det kirken sysler med, er filosofiske begreper som ikke kan begrenses innenfor betalt medlemsavgift. Hvis noen henvender seg til kirken i sin ytterste nød, kan ikke kirken be om å få se medlemskortet først. Her finnes det paralleller i samfunnet; f.eks. når det gjelder ar-

beidsgivere som skal avlønne arbeidstakere; arbeidsgiver kan ikke kun ta hensyn til fagorganisertes behov, men må se på helheten. I en del sykehus i USA må man innhente økonomiske garantier før hjelp kan gis og innleggelse kan skje, også i visse tilfeller når det gjelder akutt behov for behandling. Dette er et problematisk konsept, ettersom det i stedet for å jevne ut forskjeller mellom folk, nettopp understreker og forsterker dem. Vi har hatt lignende samtaler omkring sammensetningen av vår nordiske velferdsstat.

En sving innom reformasjonen

Ettersom vi er i et år hvor reformasjonen skal feires og trekkes frem, så kan man også utfra denne søndagens tekst finne noe matnyttig. Martin Luthers mest kjente salme, Vår Gud han er så fast en borg, er jo en fastesalme, og åpenbart finner Martin Luther en del av stoffet sitt til salmeteksten nettopp i Johannes 16: «fordi alt dømt han går», v.3.

Hvis man ønsker å lage en gudstjeneste med reformasjonstema, så er det noe å bygge på her. Og da er det enda mer aktuelt for vår tid enn dersom man kun betrakter samfunnskritikken på Jesu tid; for da kommer det økonomiske aspektet sterkere inn. Slik jeg ser det, er det «det økonomiske menneskesyn» Martin Luther reiser seg mot, tanken om at den som kunne betale mest, hadde best sjanse for å unngå dommen og den evige pine. Og tanken om at «tilgangen til Gud» kontrolleres av f.eks. kirken. Man trenger ikke være atomforsker for å skjønne sammenhengen her, og heller ikke potensialet for aktualitet.

Avslutning: Den moralske seier

Kirken har levd i snart 2000 år, med skiftende maktforhold, skiftende kulturer og skiftende samfunnsforhold. Den har hatt evangeliet som sin rettesnor, og den har hatt sakramentene som sitt anker. Enda kirkens historie er lang, og tradisjonen gammel, finnes det likevel aktualitet, både i historien og i skriften, som vi har bruk for den dag i dag, og som synliggjør at kirken har sin berettigelse, eller om man vil; at den er levende, og at den forholder seg til en levende Gud. Derfor skal vi ikke som kirke trekke oss tilbake fra verden, og sitte bak steng-

te dører med vårt, men stå oppreist gjennom det som kommer, og sette vår lit til evangeliets frie vilje.

Gudstjenesten

Pinse som kirkens bursdagsfest, feststemning

Pinse som feiring av Guds grenseoverskridende omsorg

Nattverd/Dåp: Begge sakramentene kan passe bra inn her.

Salmer:

Dagens salmer kommer veldig an på publikum og menighetens tradisjoner og tilgjengelige ressurser. Her er en mulig salmeseddel, kanskje særlig hvis man ønsker å bringe reformasjonstemaet inn:

108, 275, 512/513, 566, 715

Eller en noe mer generell, mer festpreget/folkelig:

517, 513, 233// 232, 612(nv), 415

Numre fra N13 (Norsk salmebok 2013, Eide forlag)

Vidar Brekke

sogneprest i Åmot, Osen og Deset

Hamar bispedømme

Misjonsbodet

Treiningssøndag 2017

Lesetekster:

5. Mos 6, 4-9

1 Pet 2, 4-10

Evangelietekst:

Matt 28, 16-20

Læresveinane er på veg til Galilea. Dei går på ein merkeleg lovnad. Er dette som er sagt dei, til å tru? Dei kjem opp på fjellet og der får dei sjå han: Jesus. Han var død og gravlagd. No har han stått opp! Mange kastar seg ned på jorda og tilbed han, men somme tvilar.

Jesus seier: *«Eg har fått all makt i himmelen og på jorda. Gå difor og gjer alle folkeslag til læresveinar. Døyp dei i namnet åt Faderen, Sonen og Den heilage anden, og lær dei å halda alt eg har befalt dykk. Og sjå, eg er med dykk alle dagar, inntil verdas ende»*

Disiplane går ned frå fjellet. Med seg har dei kallet om å gjera alle folkeslag til læresveinar og døypa i Faderens, Sonens og Den heilage andes namn.

Og dei så gjorde. Og så gjer me. Vassdråpe renn over vassdråpe og blandar seg saman til små elvar som renn over våre små og store hovude.

Som kristne får me vera med i eit globalt fellesskap som strekkjer seg både bakover i historia og inn i framtida. Me kan gå inn i ei kyrkje kor enn me er i verda og tenkja at 'her høyrer eg til'. Kanskje er det ei veldig gammal kyrkje me har gått inn

i? Me kan undrast: Korleis var det å leva i denne tida kyrkja vart bygd? Kva tenkte menneska på? Kva var dei opptekne av? Kva tenkte dei om livet? Om Gud?

Opp igjennom alle tider har menneske spurt seg sjølve: Kva vil det seia å tru? Kven er Gud? Korleis er Gud? Kor er Gud i mitt liv?

Den Treeine Gud

I lesetekten på denne Treeinings søndagen får me høyra orda frå 5. Mosebok kapittel 6: Høyr, Israel! Herren er vår Gud, Herren er éin. *Du skal elska Herren din Gud av heile ditt hjarte og av heile di sjel og av all di makt.* Så kom Jesus. Han sa at han var «éitt med Faderen».¹ Mange vart provoserte, mange trudde på han. I Johannes-evangeliets første kapittel les me: «I opphavet var Ordet, Ordet var hos Gud og Ordet var Gud.»² «Og Ordet vart menneske og tok bustade mellom oss. Og vi såg hans herlegdom, ein herlegdom som den einborne Sonen har frå Far sin».³ I pinseforteljinga som me las med pinse, kom Guds heilage Ande til oss.

No trur kristne at den Gud som er ein også er tre. Det er sjølvsagt ikkje så lett å fatta og forstå. Lenge og vel har kristne søkt å forstå: Korleis verkar Faderen, Sonen og Den Heilage Anden saman?

Bilete kan hjelpa oss på vegen. I skriftet mot Praxeas (ca. 215 e.Kr.) samanlikna Tertullian Gud med sola: Gud Faderen er som sola, Gud sonen som solstrålene. Nett som me aldri ser sola direkte, men ser sola gjennom solstrålene, ser me Faderen gjennom Sonen som har utgått frå Faderen.⁴ For å fullføra biletet kan ein snakka om Guds Ande som varmen? Lyset kjem frå sola (Faderen), treff oss gjennom solstrålene (Jesus) og held fram med å vera nær gjennom å lysa opp verda og varma oss (Anden). Det er eit relasjonelt, dynamisk gudsbilete. Her er kraft og rørsle. Her er samspel.

Tertullian teiknar også opp liknande dynamiske bilete med utgangspunkt i rota som let treet skyta opp, og kjelda som let

1 Joh 10,30

2 Joh 1,1

3 Joh 1,14

4 Oskar Skarsaune: «Troens Ord», s. 155

elva strøyme. Eg synest det er gode gudsbilete på ein sommarleg Treeningssøndag. Me står midt i erfaringa av livet som sprett ut og blømer og duftar og fossar fram på alle kantar, og me står midt i dei store spørsmåla: Gud. Kven er du? Kor er du? Kva vil du me skal gjera?

Eg likar veldig godt at Jesus i Matteus-evangeliet bed oss døypa i namnet åt Den treeine Gud. Faderen, Sonen og Den heilage Anden seier Jesus. Dersom du, som meg, treng innspel frå feministisk teologi for ei opnare forståing av Den treeine Gud, vil eg visa til Elizabeth Johnson og boka «She Who Is. The Mystery of God in Feminist Theological Discourse».

Uansett: Trua på at Gud er treeining opnar Gud opp for meg, og hjelper meg til å kunne veve ulike livserfaringar saman med trua på Gud. Gud. Min Skapar. Frigjerar. Livgivar. Høyr mi bøn. Høyr vår bøn...

Ei misjonerande og dialogisk kyrkje

...Og vis oss igjen vårt kall: Korleis skal me lesa og leva ut misjonsbodet som du gav oss i dag?

Mange av Noregs lokalsamfunn er fleirkulturelle og fleirreligiøse. Korleis vera kyrkje og møta menneske som kjem til landet og lokalsamfunnet, som har ei anna tru enn den kristen trua? Det er ein viktig samtale som pågår no i kyrkja, som både handlar om å forstå kva misjon kan bety no på vår tid og på vår stad. Det er også mange som søker etter å forstå korleis forholdet er mellom misjon og dialog. Dialog kan me forstå med definisjonen formulert av Anne Hege Grung: «*Dialog er et møte ansikt til ansikt mellom likeverdige parter uten skjulte hensikter. Jeg går inn i en dialog, ikke for å forandre den andre, men for å ta del i den gjensidige forandring som kan skje gjennom et møte.*»⁵

Både misjon og dialog er vesentlege sider ved det å vera kyrkje, men det er ulik intensjon som ligg bak det å misjonera og det å vera i dialog. Dette er det viktig å vera klar og tydeleg på: Som kyrkje er me kalla til å vera misjonerande ved å ta imot dei som kjem til dåp, og næra og fremja det kristne livet som Jesu læresveinar. Ordet og sakramenta skal kyrkja forvalta, og

⁵ <https://www.uio.no/forskning/tverrfak/culcom/programmet/ansatte/grung/grung-begrepet-dialog-i-emmaus.pdf>

vera med som Guds hender på jord i den diakonale tenesta i menighet og samfunn.

Så langt er eg med. Men som menighetsprest i Groruddalen og aktiv i religionsdialog over mange år kunne det ikkje falle meg inn å vera misjonierende med sikte å omvende menneske med eksempelvis muslimsk bakgrunn til den kristne trua. Eg vil møtast i gjensidig dialog, prega av respekt. Ja, det er eit kyrkjas kall å vera opne for menneske med annan kulturell og religiøs bakgrunn, og i dialog bli kjende med kvarandres liv og tru. Ansikt til ansikt. Det dialogiske møtet tyder ikkje at eg legg vekk mitt eige. Når situasjonen naturleg legg opp til det kan eg gjerne *vitne om* kva den kristne trua betyr for meg, for så å sjå fram til å få ta imot eit vitnesbyrd frå min muslimske, jødiske eller hindu dialogpartner.

Kyrkjemøtet gjorde i 2016 eit vedtak om religionsmøte og dialog som sa at «*dialog og dialogisk tilnærming til mennesker med annen tro styrker og utdyper vår egen tro og gjør oss bedre i stand til å utføre kirkens oppdrag, både som en bekjennende og diakonal kirke.*» Vidare understreka vedtaket at «*dialog er nødvendig for å skape gode mellommenneskelige relasjoner og et godt og fredelig samfunn hvor religion spiller en konstruktiv samfunnsbyggende rolle. (...) Dialog og samhandling er redskaper for å motvirke fordommer, fremmedfrykt og religiøs ekstremisme.*»⁶

Gud er større

Me hugsar misjonsbodet. Ja, kallet. Jesus har fått all makt i himmel og på jord. Han viser oss vegen til frelse, og kallar oss til læresveinar. Samtidig møter menneske i dialog levande vitnesbyrd om Guds vegar i islam, jødedom, hinduismen, bahai-trua... Kva skal ein i grunn tru? Eg synest ei erklæring som Kirkenes Verdensråd gjorde på ein misjonskonferanse i San Antonio i 1989, hjelper kyrkja på veg: «Me kan ikkje peika på nokon annan veg til frelse enn Jesus Kristus, samtidig kan me ikkje setja nokon grense for Guds frelsesmakt. Det er ei spenning mellom desse to utsegna som me må erkjenne, og som me ikkje kan løysa.»⁷

6 https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkemotet/2016/vedtak/km_15_16_vedtak.pdf

7 https://kirken.no/globalassets/kirken.no/migrering/kr_63_11_misjon_til_forandring.pdf

Takk og lov.

Salmeforslag:

N 13 nr 239: Fader du har skapt meg

N 13 nr 242: Vi tror på Skaperen, Gud

N 13: nr 544: I en kirke midt i byen

N 13 nr. 243: Gud skapte lyset

N 13 nr 364: Så kom du da til sist du var en fremmed

Nattverd: N 13nr. 604: Jesus livets sol og glede

N 13: nr. 520: Gå gjennom byens gater

Elisabet Kjetilstad

Prest i Høybråten, Fossum og Stovner menighet

2. søndag i treenighetstiden

2. søndag i treenighetstiden – Søndag 18. juni 2017

Lesetekster:

2 Mos 14,15–22 Sivsjø-underet

Tit 3,4–7 Det bad som gjenföder

Evangelietekst:

Matt 3,11–12 Johannesdåp og dåp med Ånden

Tekstene og tema og dag

2. søndag i treenighetstiden er tekstene fulle av nåden, det som er større og mer enn oss mennesker, det som bærer oss i hverdagen og inn i himmelriket. De tre tekstrekkene inneholder dåp, frelsen og velsignelsen og Guds under. Men 1. rekke har altså Matteusevangeliet, og Johannes døperen som ikke syns noe om at fariseerne og saddukeerne kom for å bli døpt. Samtidig forkynner han at himmelriket er nær. Johannes selv møter disse menneskene med en viss form for fordømmelse, samtidig som han er ydmyk nok til å si at han bare er en slik løpegutt som går i forveien for å rydde og si ifra, rett og slett fortelle at det kommer noe større, noe utrolig, noe som favner dere alle. Og det er akkurat det jeg tror og håper at jeg vil forkynne om. Fra å være et splittet folk, mennesker som snakker om «oss» og «dem», om kirkefremmede, om personlig kristne, om innenfor og utenfor, til å bli ett folk som er favnet inn under den samme store kjærligheten, slik Paulus skriver det til Titus. Én ting er omvendelsen, å bli vasket ren for å kunne begynne på nytt, det er fint. Men det som kommer etter

det, er noe som ser bortenfor og bakenfor, som favner inn alle disse menneskene som er såret, misforstått, utenfor, det er Ånden som berører.

Som den observante leser vil se, er prekenen for dagen kanskje ikke er den mest detaljerte eksegesen. Jeg ble rett og slett litt opptatt av Johannes som motsier seg selv, i sin menneskelighet og ydmykhet, og at i en preken kan budskapet om Guds storhet bli borte i Johannes sin rettferdige harme over hvem det er som kan motta omvendelsen. GT-teksten i 2. rekke er en bønn om velsignelse, som jeg så gjerne ville hatt som en overskrift over dagen.

Prekenen kunne handlet om mye ved denne teksten. Den kunne handlet om innenfor- og utenforskap, om rettroenhet og omvendelse. Denne gangen ble det mest om himmel og tilhørighet.

Dåpen slik vi praktiserer den og underviser om den, er som kjent en annen enn den Johannes praktiserte. For noen år siden satt jeg med barna på Lys Våken og forsøkte å forklare dåpen for dem. Han som sjelden fulgte med, som tilsynelatende var opptatt av noe annet hele tiden, han så på meg da jeg var ferdig snakket. Jeg syns ikke jeg hadde gjort det helt strålende, før han sa: «Så det betyr at jeg er en del av historien, det da?» Han forsto mer enn jeg hadde klart å forklare. Han var helt innafor. Å høre til er mer enn følelser, mer enn forstand, mer enn tro og mer enn meninger. Han som kom etter Johannes kom med den dåpen, den som tegner oss inn i historien uten å spørre.

Preken

Når ting jeg gleder meg til, og skal glede meg over blir til ting som jeg bare må bli ferdig med, da ønsker jeg meg en himmel over livet som speiler hver en liten detalj av den tiden jeg bruker på å være til stede i det livet jeg har fått. Et bilde som setter meg inn i den store sammenhengen, et bilde som gjør meg akkurat så liten som det jeg er, men like viktig som detaljene jeg representerer i himmelbildet.

Av og til går jeg inn i helgen med en overveldende følelse. Nå skal jeg gjøre alt jeg ikke har hatt tid til hele uken, nå skal alt gjøres. I tillegg skal dugnader gjennomføres og arrange-

menter heies frem, venner skal besøkes, huset skal vaskes, alt skal igjen klargjøres til en ny uke. Andre ganger kan overveldelsen handle om ensomhet og tomhet, om disse hullene som oppstår når tempoet har vært skrudd opp på max over lang tid, og en time i hverdagen eller helgen dukker opp som tom.

Det har slått meg at en av grunnene til at jeg elsker storm og uvær og opprørt hav, er at det er en påminnelse om at verden er større, at hverdagslivet kan stoppes opp, som i fjor da veien foran meg ble en elv som ikke kunne krysses med bil. Eller noen år tilbake da snøstorm gjorde at jeg strandet en natt mellom Neiden og Kirkenes et sted. Jeg gledet meg overhode ikke over det at jeg ikke kom meg på jobb, eller at mange mennesker fikk ødelagt husene sine, men jeg gledet meg over påminnelsen. Jeg bestemmer ikke alt. Jeg styrer ikke min egen skjebne i ethvert henseende. Jeg er ikke ansvarlig for alle detaljer, men jeg kan være med å øse vann eller måke snø.

Velsignelsen er kanskje det første jeg lærte utenat fra Bibelen. Velsignelsen er det første jeg fikk da jeg kom til kirken i dåpen, velsignelsen har fulgt meg hele livet, velsignelsen er ord, er magi, er nåde, er armer som løfter meg ut av trangsyntheten og inn i sammenhengen, inn i den store fortellingen om det som er alt, inn i historien, inn i tilhørigheten. Velsignelsen er. Og den er så mange former. Velsignelsen gir mening til ordene Johannes døperen sier, når han sier: "... han som kommer etter meg, er sterkere enn jeg, jeg er ikke verdig til å ta av ham sandalene. Han skal døpe dere med Den hellige ånd og ild." Ikke fordi jeg er så liten og uverdig, men fordi jeg blir løftet opp og inn i himmelbildet, slik vi blir det i dåpen, slik vi gjør det i fellesskapet i nattverden. Vi er ikke en og en, vi er en del av et hele. Og Johannes forbereder oss på at det er noe mer enn dette lille vi ser rett foran nesetippen.

Moses opplever storm, himmelstorm, og velsignelse og redning, og Paulus skriver til Titus om hvordan livet kommer fra noe større, hvordan det overstrømmer oss, hvordan det er større og mer enn oss, og hvordan det setter oss inn i en sammenheng. Og når Johannes snakker om hvor liten han er, ligger det en velsignelse i det at noe er større, noe er mer enn vannet som vasker oss, eller omvender oss. For han som kommer etter overøser oss, løfter oss inn i en større sammenheng,

som en del av noe vi får tilhøre.

For meg er ordene om dåpen hos Johannes mer enn vann til omvendelse. Det er noe som mer kan minne om storm, noe som overvelder meg mer enn sterk vind, noe som er sterkere enn det meste jeg vet, som drar oss mennesker sammen, som gjelder oss alle, gir et himmelbilde, et perspektiv, en påminnelse om at lille meg i den store sammenhengen, er malt inn i historien. Så tenker jeg på hvor nærsynt jeg er i mitt eget liv når jeg blir overveldet. Så kom jeg på Anne Grete Preus sin tekst:

*Det snør, himmelsk korrekturlakk
 Over feilstavet sommer
 Og hør, bylarmen forsvinner
 Under dalende flommer
 Vi har hørt at ingen snøfnugg er like
 Og sånne under kan en tenke på en stund
 Jeg lener hodet helt tilbake
 Og får et iskyss på min munn
 Det snør stumme stjernesøstre
 Fra usynlige munner
 Og ør av angrepet fra myldrende
 lydløse sekunder
 I dag inntas jorden av en himmelsk hær
 Uten våpen tvinges hele byen i kne
 Alt går litt langsommere her på jorden
 Når hele himmelen faller ned
 Når hele himmelen faller ned
 Takk for den unyttige snø
 Til bry og til besvær
 Nå inntas jorden av en himmelsk hær
 Og uten våpen
 Tvinges hele byen i kne
 Alt går litt langsommere her på jorden
 Når hele himmelen faller ned*

Små detaljer kan virke som mye og som unyttige, de kan også velte alle planer, og minne deg og meg om at vi ikke er allmektige eller alene om å klare alt. Når Guds ansikt lyser for oss, eller Den hellige ånd berører oss, så tenker jeg at det kan

være litt slik, som om hele himmelen faller ned.

Jeg ønsker meg en himmel over livet som speiler hver en liten detalj av den tiden jeg bruker på å være til stede i det livet jeg har fått. Et bilde som setter meg inn i den store sammenhengen, et bilde som gjør meg akkurat så liten som det jeg er, men like viktig som detaljene jeg representerer i himmelbildet. En slik bønn, bønn om velsignelse, bønn om perspektiv, bønn om å ha begge bena plantet i livet mitt, med jord eller snø under føttene, men med en himmel over, som Guds ansikt lyser over, som er nådig med dagene som gikk galt, dagene jeg bare vil stryke ut og glemme, som puster litt ekstra borti meg når hverdagen er så travel at jeg glemmer helheten eller de små lysglimtene, eller når dagen er så ensom fordi jeg har glemt, en slik bønn gir deg og meg en plass i himmelbildet, også her på jorda.

Som om hele himmelen faller ned.

Sluttord

Vi er på jorda, fremdeles sammen med døperen Johannes kan det kjennes som. Vi rydder og forbereder og putter hverandre og oss selv i bås. Nåden er større, Gud er større, og himmelen har nådd jorda slik jeg forstår det. Det er bare så vanskelig å se.

Salmer

520, 521, 459, 333, 364, 854,

Ingunn Dalan Vik
Sokneprest i Søre Ål

De fattiges kirke?

3. søndag i treenighetstiden – søndag 25. juni 2017

Lesetekster:

Jesaia 25,6-9

Åpenbaringen 19,5-9

eller Jakobs brev 2,1-13

Evangelietekst:

Lukas 14,15-24

Denne søndagens evangelietekst begynner med en innvending som viser tilbake til første del av kapittel 14, dialogen mellom Jesus og verten, en fariseer som hadde invitert til måltid/gjestebud på en sabbat. Temaet var i utgangspunktet hva som var tillatt på sabbaten, men Jesus snur fokuset mot gjestenes opptreden og vertens utvalg av gjester. Innvendingen er høflig og from, men den vender oppmerksomheten vekk fra det Jesus hadde sagt – antakelig noe verten og gjestene opplevde som litt upassende i en slik anledning. En av gjestene følte vel at han på vegne av verten – eller for å redde vertens «ansikt» – måtte finne noe passende å si for å unngå skandale.

Men Jesus kjører på og forteller en historie – en lignelse kan man vel si – om et måltid/gjestebud. Det skulle ikke mye innlevelse til for å forstå at historien var myntet på verten – og gjestene også for den del! Vi kan bokstavelig talt føle hvor tykk luften blir av pinlighet og rystelse – for ikke å si fornærmelse og brudd på all skikk og bruk. Det var innvendingen som ga Jesus anledning til å koble sammen kritikken av verten med en annen forståelse av hva det vil si 'å få sitte til bords i Guds

rike' og hvem som var invitert til det festmåltidet. Slik sett var gjesten uheldig med sitt forsøk på å løse opp stemningen. Alt ble bare mye verre!

På sett og vis overrasker det ikke at Jesus gjør dette. Han har ved flere anledninger gått i strupen på fariseerne (de aktede) og de skriftlærde (teologene). Han synes ikke å bry seg om etikette, og det virker ikke som om han har noe å tape. For meg er det interessante spørsmålet mer hvorfor Lukas tar med denne historien og hvorfor han forteller den på denne måten. En lignende historie i Matteus 22,1-14 har en helt annen vri.

Det er to sider ved denne historien/lignelsen jeg vil trekke fram; unnskyldningene for ikke å komme, og invitasjonen av fattige og uføre og blinde og lamme. Jeg har lært to forskjellige forklaringer på unnskyldningene. Den ene forklarer unnskyldningene som akseptable unnskyldninger for en slik anledning – i følge skikk og bruk. (Denne forklaringen blir litt merkelig, for da hadde vel ikke verten blitt så sint?) Den andre holder fram at disse unnskyldningene er så dårlige at de faller på sin egen urimelighet. (I denne forklaringen ligger det helt klart en avvisning av verten – noe man kan se for seg at man kan bli sint over.) Dere får velge! Min sympati ligger på den siste... Det som er helt klart er at innholdet i disse unnskyldningene understreker at de inviterte var velstående. Det er nok poenget her.

Invitasjonen av de fattige etc. retter blikket mot det absolutt laveste sjikt i samfunnet; tiggerne. Ikke bønder og fiskere, ikke tollere og synder, men tiggerne – tous ptochous – brukt 10 ganger hos Lukas.

Definition of ptochos: (The NAS New Testament Greek Lexicon)

1. reduced to beggary, begging, asking alms
2. destitute of wealth, influence, position, honour
  - a. lowly, afflicted, destitute of the Christian virtues and eternal riches
  - b. helpless, powerless to accomplish an end
  - c. poor, needy
3. lacking in anything
  - a. as respects their spirit 1. destitute of wealth of learning and intellectual culture which the schools afford (men of this class most readily give themselves up to Christ's teaching and proved

themselves fitted to lay hold of the heavenly treasure)

Lignelsens poeng er tydelig nok. Det blir ytterligere understreket i vers 33 i samme kapitel; 33 *Slik er det altså: Ingen av dere kan være min disippel uten å gi avkall på alt han eier.*

Lars Petter Sveen har skrevet boken 'Guds barn' som kan anbefales som bakgrunns litteratur i denne sammenheng. Hans beskrivelse av de første kristne bryter med enhver romantisering a la Hollywood. (Aschehoug 2014)

Lukas' menighet

Denne evangelieteksten var den første jeg skrev en preken over som ung student i Marburg, Vest-Tyskland på begynnelsen av 80-tallet. Prekenen ble holdt i Universitetskirken på det teologiske fakultet – bygninger både Luther og Zwingli gikk rundt i i 1527. Teologer som Dorothe Sölle, Willy og Louises Schottroff, Wolfgang Stegemann, Georges Casalis, Wolfgang Huber og andre var med på å prege min teologiske forståelse – en sosialhistorisk tilnærming. Louise Schottroff og Wolfgang Stegemann skrev boken 'Jesus von Nazareth - Hoffnung der Armen' (1978), som tar for seg Lukas evangelium og Apostlenes Gjerninger. Men også Kjell Nordstokkes 'De fattiges kirke', om frigjøringssteologien fra Latin-Amerika (1987), har satt sine spor. Teologene Schottroff og Stegemann hevder i sin bok 'Jesus von Nazareth – Hoffnung der Armen' at de første kristne menigheter besto av fattige; enten fordi man var det i utgangspunktet, eller fordi man hadde solgt alt man eide for å følge Jesus. Dette bekreftes ikke minst av fortellingene i Ap.Gj.2,42-47 og av det faktum at disiplene gjorde nettopp dette. Fransiskanerordenen er vel de eneste som fortsatt lever etter dette fattigdomsidealet. Det er helt sikkert på sin plass å bringe inn historier om, og tekster av, Frans av Assisi på en slik søndag.

Lukas skriver åpenbart for en menighet/menigheter hvor ikke bare de fattige (ptochous), men etter hvert også mer velstående mennesker, bekjenner seg til troen på Jesus Kristus. Og det er spesielt de rike han henvender seg til. Dette skapte sikkert spenninger i menighetene. I Lukas/Ap.gj er det allikevel fattigdomsidealet som blir framhevet og de rike blir utfordret. Her er det bare å bla gjennom Lukas for å trekke fram

ulike historier om dette temaet (F.eks. historien om Lasarus i kap 16, Sakkeus i kap 19 eller den Rike bonden i kap 12 osv., eller innsamlingen til den fattige menigheten i Jerusalem i Ap Gj). Men ikke bare det; Lukas framhever også kvinners viktige rolle og posisjoner i menigheten.

Lukas forteller altså historien annerledes enn Matteus, og årsaken til dette kan synes å være at det er splittelse i menighetene. Det er påfallende hvordan Lukas velger ut historier som er så kompromissløse med tanke på rikdom. Det er selvsagt krevende og utfordrende for rike, privilegerte mennesker i trygge Norge å forholde seg til dette. På sett og vis har vi et par generasjoner nå kunnet vende blikket vekk, men nå kommer det i økende omfang mennesker til våre gater fra fjerne strøk, som tigger for å overleve. Eller fremmede som kommer som flyktninger og asylsøkere til landet for om mulig å få del i vår velstand og nye muligheter til å ernære seg selv og sine i sine hjemland. Dette er plagsomt! Samtidig ville det være nokså spesielt ikke å forholde seg til dette med bakgrunn i evangelieteksten eller Lukas evangeliet i sitt hele.

Til bords i Guds rike

Vi kan selvsagt komme med gjestens innvending; 'Salig er den som får sitte til bords i Guds rike.' Og på den måten «åndeliggjøre» hele historien og problemstillingen. At dette ikke handler om nåtid og dennesidighet (immanente), men om det transendente – det himmelske. Jeg mener at disse to dimensjonene er uløselig knyttet til hverandre. (Lk 17,21) Det betyr ikke at jeg har løsningen på hvordan dette skal leves ut i praksis, men et sted å begynne kan være i diakonien. En diakoni som anerkjenner skjevhetene, urettferdigheten som et oppdrag vi som fellesskap, som kirke, bør gjøre noe med – ikke bare internt i vår menighet, men i vårt lokalsamfunn. Diakoni forstått som nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet – slik vår kirke definerer det. Selv om det aldri blir fullkomment, vil det i alle fall være en motvekt mot en herlighetsteologisk tenkning hvor enhver er sin egen lykkes (salighets) smed. Kanskje det også kan bidra til å få redusert det materielle forbruk noe.

Det går derfor an å rette blikket mot hvem man ser for seg

rundt dette bordet; tiggerne – fattige og uføre og blinde og lamme, Sakkeus, Lasarus, kvinnen ved brønnen, samaritanen, utlendingen, spedalske – Lukas byr på utallige eksempler på folk som var utstøtt, uønsket og fordømt. Er det mulig å skape et slikt bord på menighetshuset, i kirken? Det gjøres enkelte steder...

Jeg føler meg nokså trygg på at vi en gang, når vi møtes i himmelen (Åp 19), vil bli overrasket over å møte også de tiggerne vi gikk forbi i Oslo sentrum. Også Sakkeus og Lasarus vil være der. Den siden av prekenen må med; den store hvite flokk bestående av alle folkeslag og tungemål. Jeg føler meg også nokså trygg på at vi vil leve i spenningen mellom rik og fattig i årene som kommer, og at ingen av oss har en 'quick fix' for dette. Men jeg tror vi kan ta noen små skritt imot hverandre. Å legge til rette for disse møtene rundt bordene på et menighetshus/folkets hus, eller på en skole, kan være et slikt skritt vi som kirke kan bidra til. De første diakonene hadde jo sin tjeneste ved bordene...

Jakobs brev

For å sikre at det immanente og det transendente ivaretas, foreslår jeg å bytte ut en av lesetekstene med Jakobs brev 2,1-13. (Dette må vel avklares med menighetsrådet.) Menigheten Jakob skriver til synes å ha de samme spenninger som de Lukas redigerte sitt evangelium for.

Salmer:

738 Noen må våke

748 Vi er barna fra Betlehem

614 Vår lovsang skal møte deg

617 Vårt alterbord er dekket

Steinar Eraker

Bymisjonsprest/seniorrådgiver i Kirkens Bymisjon Oslo

steinar.eraker@bymisjon.no

Gode mester?

4. søndag i treenighetstiden – søndag 2. juli 2017

Lesetekster:

1 Mos 25,27–34 – Esau selger førstefødselsretten

1 Kor 9,24–27 – Jeg løper for å vinne

Evangelietekst:

Mark 10,17–27 – Jesus og den rike mannen

Den australske låtskriveren og artisten Nick Cave er et sted inne på hvordan han, da han hadde skaffet seg sitt første eksemplar av Bibelen, ble dratt mot volden og mørket i Det gamle testamentet. Lenge lot han Det nye testamentet ligge. Han visste det handlet om Jesus Kristus, men «den Kristus jeg husket fra mine guttekorsdager, var den bløtaktige, altelskende, bleke skikkelsen som kirken misjonerte for». Men så møtte han en anglikansk prest som rådet ham til å lese Markus. Argumentet var at evangeliet var så kort. Cave fulgte prestens råd og evangeliet tok ham med storm, skriver han. Hva var det som grep ham?

Skranglende knokler

«Fra leppene til lærere og profeter hentet Markus det virvar av begivenheter som utgjorde Kristi liv, og ordnet dem i en slags biografisk form. Det gjorde han med en slik åndeløs fastholdelse, en så tvingende fortellende kraft, at man ser for seg et barn som gjenforteller en forbløffende beretning, stabler kjensgjerning på kjensgjerning, som om hele verden står og faller med den, noe den selvsagt gjorde for Markus. "Straks" knytter den ene begivenheten til den andre, alle

”løper”, ”stimler”, blir ”forferdet”, og Kristi kall forlenes med en blendende nødvendighet. Markus’ evangelium er som skranglende knokler, så rå, sterk og gjerrig på informasjon at beretningen lider av fraværets melankoli. Dypt tragiske scener behandles med en slik nøkternhet og rå sparsommelighet at de blir nesten håndgripelige i sin vergeløse sorgfullhet.»

Det gåtefulle og fragmentaktige ved Markus speiles i forskningstradisjonens uenighet om forfatterspørsmål og opphavsmiljø. Hvor Markusevangeliet kommer fra og hvem som har skrevet det, er som kjent høyst usikkert. Spenstig er bibelforskeren Mary Ann Tolberts drøfting av muligheten for at evangelisten er en kvinne, en hypotese som får fram kjønnsframstillingene i evangeliet. Mens de mannlige disiplene stort sett framstilles som feige, uforstandige og upålitelige, er de fleste kvinnene til å stole på og blir værende hos Jesus like inn i døden.

Gode mester?

I Markus 10, 17–27, evangelieteksten til 4. søndag i treenighetstiden, kastes lesere og tilhørere rett inn i det kaotiske tekstuniverset Cave skildrer. I begynnelsen av kapittel 10 har Jesus brutt opp fra Galilea og dratt til Judea «og til landet bortenfor Jordan.» Allerede i kapittel 11 rir Jesus inn i Jerusalem. Evangelieteksten her i kapittel 10 begynner med at en mann kommer løpende og faller på kne for Jesus. Da er Jesus allerede på vei videre. Oppbrudd og avbrudd. Den abrupte stemningen smitter over på dialogen som er friksjonsfull og vrang. Mannen kaller Jesus «Gode mester», men Jesus setter han på plass, og konstaterer at bare Gud er god, i strid med enhver Markusleser som vet at mannen har jo rett. Leserinnsikten om den gode mesteren blir bryskt avvist av Jesus selv, underminert både i ord og væremåte.

Kamelen og nåløyet

Temaet i teksten er en gjenganger i Markus. Det handler om å arve evig liv / komme inn i Guds rike / bli frelst. Fellesreferansen for aktørene er varianter av senjødedommen, og jøden Jesus anerkjenner ofte Loven og budene, slik han også gjør her. Samtidig utfordrer han, skjærper, strekker budene på måter

som gjør at de mister sin selvfølghet.

Mannen spør altså Jesus om hva han må gjøre for å arve evig liv. Jesu første svar er det obligatoriske, å holde budene. Det har mannen gjort. Så kommer utfordringen som blir tekstens høydepunkt, markert ved at den kantete mesteren har fått samtalepartneren kjær. «Én ting mangler du: Gå bort og selg alt du eier, og gi det til de fattige. Da skal du få en skatt i himmelen. Kom så og følg meg!» Når mannen reagerer negativt på Jesu svar, har Markus for en gangs skyld behov for å forklare reaksjonen: «Men han ble nedslått over dette svaret og gikk bedrøvet bort, for han eide mye.»

Resten er en *debriefing* mellom Jesus og disiplinene. Typisk nok er de «forferdet» over scenen de har vært vitne til, og blir «forskrekket» over denne tekstens mest kjente Jesus-ord: «Det er lettere for en kamel å gå gjennom et nåløy enn for en rik å komme inn i Guds rike.»

Den første må være den siste

Hvor er evangeliet i denne teksten? En opplagt kandidat er avslutningen i vers 27, det vil si Jesu svar når disiplene, i forskrekkelser, spør hvem som da kan bli frelst: «For mennesker er det umulig, men ikke for Gud. Alt er mulig for Gud.» Dette kan være et trygt anker i avslutningen på en preken over denne teksten i et Luther-år. Men flytter vi for raskt hit, går vi glipp av den uroen som teksten vekker og som kan gi materiale til en preken. Her er noen utkast.

På ett nivå er teksten i kontakt med et motiv som dukker opp mange steder i Markusevangeliet. På den ene siden har vi spørsmålet om hva man skal gjøre, hva som skal til, hva som så å si er kriteriene for å komme inn i Guds rike, og – blant disiplinene – hvem som skal få den beste plassen rundt bordet. På den andre siden er Jesu stadige forsøk på å vende spørsmålsstillingen rundt. Det handler rett og slett ikke om posisjonering, om å ha gjort de rette tingene. Noe annet er på spill. Rett før vår tekst er det barnet som løftes fram som ideal: «Den som ikke tar imot Guds rike slik som et lite barn, skal ikke komme inn i det.» I en kjent scene i kapittel 9 har disiplene samtalt seg i mellom om hvem som er den største blant dem. Jesus samler disiplene og parkerer diskusjonen: «Om noen

vil være den første, må han være den siste av alle og tjener for alle.» Det er ikke vanskelig å aktualisere dette motivet når konteksten er et prestasjonssamfunn med en rangeringsiver som vi alle er merket av og som stadig løper løpsk, også i kirken. (Et nærliggende eksempel er kåringene for en tid tilbake i herværende kirkeblad av den beste prekenforberedelsen i hvert eneste nummer.) Inn i en slik livsverden er forkynnelsen av Guds rike frigjørende tale.

Rikdom og eiendom

Et hovedmotiv i evangelieteksten er problemet med rikdom og eiendom. Det er mulig å tolke dette åndelig og eksistensielt. Da er det den rike mannens blikk det er noe galt med – vendingen hans innover og sikringen av seg selv. I så fall handler teksten om å gi avkall på sitt eget, et yndet motiv i mystikken, for at Guds nåde skal få virke, hjerter begynne å banke og øyne åpnes mot ens neste.

Men det er ikke til å komme utenom at økonomi også er et konkret motiv her. Jesus snakker om penger. Når evangelieteksten leses i norske kirker denne sommeren, er det i et land og mellom kristne som er blant de rikeste i hele verden. Nå er dette «vi»-et ikke enhetlig. I enhver menighet er det en del som strever med å få endene til å møtes. Like fullt er mange like rike som soknepresten og noen er mye rikere. Her har mange av oss noe avgjørende til felles med mannen som på grunn av sin rikdom snur ryggen til Guds rike og går bedrøvet bort. Evangelieteksten gir grunn til å spørre hva det vil si å være kirke i et rikt land og forholde seg engasjert til den kristne teksttradisjonen. Ifølge Sallie McFague betyr det å ta penger på alvor. Hun hevder både de jødiske skriftene og Det nye testamentet er besatt av økonomi og samler inntrykket i vår tekst. «[D]eres motto synes at være Markus 10,25 – at den rige mand, der søger at komme ind i Guds rige, er som en kamel, der forsøger at komme ind gennem et nåleøje».

Hvorfor denne interessen for penger og økonomi? McFague svarer ved å sette to ulike forståelser av frelse opp mot hverandre. «Hvis frelse betyr den enkeltes forløsning fra sine synder, så han/hun kan leve evigt i en anden verden, er økonomi ikke af central, religiøs betydning. Men hvis frelse

betyder hele skaberværkets trivsel her og nu, får økonomien stor betydning for religionen.» Det er den siste forståelsen McFague har utviklet teologisk i møte med miljøkrisen, med henvisning til Guds rike-lignelsene og til kirkefedre som Ireneus. Da blir fordeling og forbruk av ressursene viktig både i privatlivet, i menigheten, i samfunnsliv og politikk. Det angår Guds kosmiske frelsesøkonomi som omfatter skaperverket i både nåtid og framtid. McFague løser ikke opp alle skiller. Iverksatt politikk er ikke en realisering av Guds rike. Men hun fører sammen sfærer som i luthersk sammenheng ofte har vært holdt mer adskilte, og åpner for å svare etisk og politisk på den uroen dagens evangelietekst med rette vekker.

Å si noe, men ikke alt

En preken skal ikke si alt, men noe. Det er mye å lære av Markus som tildekker mer enn avdekker. Det er verdt å merke seg at Nick Caves fascinasjon i stor grad handlet om gjenkjennelsen i det kaotiske, trengte, mangelen på oversikt. En slik gjenkjennelse kan også en preken invitere til. Det er en tro og et mot i Jesus-framstillingen i dette evangeliet som anerkjenner mennesket som kroppslig, vrantent og endelig. Kanskje er det her vi finner dagens evangelium?

Og da er det ikke sikkert at dette skal sies fra prekestolen: Under det hele er Markustekstens hemmelighet den korsfestede Messias. Det er også høymessens mysterium, avdekket i nattverden.

Sitatene av Nick Cave er fra hans forord til *Markus' evangelium*, utgitt på norsk av J. M. Stenersen Forlag, Oslo 1999. Sitatene av Sallie McFague er hentet fra side 43-44 i *Klimateologi. Gud, verden og den globale oppvarming*, utgitt på dansk av Forlaget Anis, København 2010. Referansen til Mary Ann Tolbert er kapittelet «Mark», trykket i *The Women's Bible Commentary*, redigert av Carol A. Newsom og Sharon H. Ringe, SPCK, London 1992.

Salmer:

841 – Den blomstertid nå kommer

358 – För att du inte tog det guddommliga

744 – Guds rike er fylt av rettferd og fred

854 – No stig vår song

Ole Andreas Kvamme

Stipendiat , Institutt for lærerutdanning og skoleforskning

Universitetet i Oslo

o.a.kvamme@ils.uio.no

Herren er torpedo!

5. søndag i treenighetstiden – Søndag 2. juli 2017

Lesetekster:

1 Mos 25,27–34 Esau selger førstefødselsretten

1 Kor 9,24–27 Jeg løper for å vinne

Evangelietekst:

Mark 10,17–27 Jesus og den rike mannen

Hør ikke på de balanserte feelgood-menneskene!

Oppblåst luft tyter ørene fulle!

De gjør dere tomme

Gullmedaljene forteller oppgult fra egne ulevde liv

De har ikke døden som utsikt.

De sier til dem som ikke tåler tryne på meg:

«Herren skriver på skype: Dere skal ha balanse i eget liv»

Og til alle som har mer enn nok med seg selv:

«Dere kan utøve yoga livet ut og kline med Skavlan».

Men hvem har vært med i Herrens gjeng?

Hvem har sett og hørt ordene? Hvem kan selvregulering?

Hvem fikk fingeren ut? Hvem fatta gjengreglene?

Se, Herren er rød! Han er sint!

Sjefen er fly forbanna på feelgood-kjøttuene.

Herren er torpedo!

Han gjør det han sier!

Han har vist hjerte og husker som elefanten

Så, ikke vær overrasket om dere blir redde og pisser i bukse når han banker på døra.

Sjefen har ikke dannet feelgood-menneskene fra støvet!
Kjøttthuene formerer seg som kaniner
Jeg snakker ikke med dem! Jeg snakker til dem!
Men feelgoodene babler i vei om indre balanse og annet faenskap.

Om de bare var med i gjengen
Da hadde alle forstått reglene
Da hadde ingen lenger snakket om selvregulering og indre balanse.

Er jeg en Gjengleder som har rykte, sier Herren.
Eller er jeg en rosablogger på nettet?

Kan noen bable om indre ro og balanse så jeg ikke hører våset?
Sier Herren.
Jeg er i bølgene på havet!
Skal du se Sjefen må du drukne! Sier Herren.
Jeg er *Delete* knappen og luften du puster inn! Synger Herren

Lytteforslag for å komme i stemning til prekenarbeidet:
www.youtube.com søk: Jerusalem tomorrow Emmylou Harris
www.youtube.com søk: Jerusalem tomorrow David Olney
www.youtube.com søk: Agulia del norte (Farm Aid consert)
Kris Kristoffersen

Se bildet Angelus Novus av Paul Klee på www.google.com og se tekst av Walter Benjamin om bildet)

Salmeforslag:

Dette vet jeg rett og slett ikke. Hør med organisten og finn ut dette med henne, hen eller han!

*Sykehusprest Eivind Berthelsen, Ph.D. et ADHD
Sørlandet sykehus.*

Det handler om å leve...

Aposteldagen / 6. søndag i treenighetstiden
Søndag 16. juli 2017

Lesetekster:

1 Mos 12,1-4 Gud kaller og velsigner Abram

Rom 1,1-7 Paulus kalt til apostel

Evangelietekst:

Luk 5,1-11 Peters fiskefangst

I arbeidet med tekstene på denne dagen ble jeg opptatt av lydigheten som kommer fram i tekstene til aposteldagen. Det er bevisst at jeg fokuserer på ett tema selv om tekstene er forskjellige.

Lydighet – et farlig ord?

I år markerer den lutherske del av verden 500 år etter Luthers modige, dristige og farlige oppslag på kirkedøra i Wittenberg. Jeg tenker med lydighet i tankene om Luther var en lydig Jesu apostel, eller en ulydig rebell?

Dagens tekster har alt fra utsendelsen av Abraham og lovnaden: "I deg skal alle folkeslag velsignes." Paulus sine ord om å føre alle folkeslag til troens lydighet, og Peters fiskefangst med ordene: "Vær ikke redd: Fra nå av skal du fange mennesker."

Pauli ord fra romerbrevet om å føre alle folkeslag til troens lydighet får meg til å tenke på hvor farlig det er å være lydig. Når mennesker sendes ut i oppdrag i Guds navn kan det ende totalt galt. Hvordan skal vi tenke om lydighet, og kan det være

at begrepet er ødelagt?

Fra Dorothee Sölles bok *Lydighet og fantasi*

Dorothee Sölle skrev boka “Lydighet og fantasi”. En tankevek-kende bok om etterfølgelse. Hun skrev:

”Vi lever i en tid hvor troen på Kristus mest trues av dem som bekymret vil bevare ham uendret. De er redde for forandringer i vante tanke- og livsvaner. De anser reformer for ødeleggelsler og vil helst gjemme Kristus i et gyldent skrin, så han er urørlig og derfor ikke selv berører noen, eviggyldig og langt vekk fra vår virkelighet.”

Dorothee Sölle skiller mellom to ulike forståelser av begrepet lydighet. Den ene er å være lydig mot Gud og mot Bibelen uten tanke på hvilken situasjon og hvilken tid vi lever i. En lydighet som ikke tenker situasjon i tekstene de er skrevet i, og ikke tenker situasjon i livet her og nå. Det lydige menneske i en positiv forstand av begrepet er for Sölle:

Lydighet til situasjonen

Sölle skrev:

”Det lydige menneske hjelper ikke til ved å oppfylle krav, men er selv lovgiver (Luther) og er det igjen og igjen, fordi Guds vilje ikke foreligger klart formulert en gang for alle. Det er situasjonen som utfordrer mennesket på en måte som en ikke kan forutsi.

Da Guds vilje ikke kan fastlegges, og situasjonen ikke kan forutsees, kan menneskets svar bare være en avgjørelse i nuet og derfor ikke sikres ved lov.”

Lydighet versus lydighet

Og:

”Hos Paulus skilles det språklig mellom lydighet som en religiøs avgjørelse og underdanighet som en sosial og politisk adferd. Den lydighet som kan sette lik med troen, har sin språklige rot i å høre – hypakouein. Det andre ordet for lydighet som for eksempel blir brukt om å underordne seg øvrigheten, henger sammen med ordet å ordne - hypotassesthai - som stammer fra det militære området og som betegner det å stille seg i rekke og geledd eller slagorden. Forskjellen mellom

troens hørende lydighet og underkastelsen gikk allerede tidlig tapt. For oss blir spørsmålet tilbake, om vi skal underkaste oss Paulus sin språkbruk og betegne den nye holdning som Jesus krevet og praktiserte med tittelen: Troens lydighet. Tradisjonens uhyggelige ballast burde advare oss.”

Hvor ble det av fantasi og nyskapelse?

Boka til Sölle heter *Lydighet og fantasi*. Hun skriver at fantasien er forsvunnet fra lydigheten, dette at verden ikke skal gjenskapes, men nyskapes med menneskets evne til fantasi og spontanitet. Ordet troens lydighet mener hun er et ødelagt begrep som ikke kan gjenopprettes.

Hun skrev:” Er det i overensstemmelse med Jesu sannhet å restaurere ødelagte begreper i stadig nye fortolkningsforsøk?”

Så er det noe annet: Lydighet og Augustana

Hva betyr det at den norske kirke har Augustana som bekjennelsesskrift?

Anliggende Dorothee Sölles bok om lydighet og fantasi, det med å tenke situasjon, gjelder det også for Luthers skrifter? Ta som eksempel Luthers ord om dåpen i Augustana. Det har nettopp vært en stor diskusjon på Kirkemøtet om Johannes 3,16 skal være frivillig eller lovpålagt med i dåpsritualet. Heldigvis ble det frivillig. Det beste ville være å ikke bruke Johannes 3,16, fordi det fører tankene til frelse og fortapelse uansett hvor mye en prøver å legge vekten på første setningen om Guds kjærlighet.

I Augustana 9 om dåpen står det:

Om dåpen lærer de at den er nødvendig til frelse, og at Guds nåde blir budt fram ved dåpen, og at barna bør døpes, de som blir mottatt i Guds nåde, når de ved dåpen er overgitt til Gud. De fordømmer gjendøperne som forkaster barnedåpen og påstår at barna blir salige uten dåp.

Lydighet til situasjonen kan bety nytenkning

Jeg tror at barna vi døper er Guds barn fra starten av livet. Dåpen er ingen redningsaksjon. Så kan det sies at Luther er tro mot Skriften, og her går grensen for å skape ny forståelse av fastsatte teologiske sannheter. Da tenker jeg at vi glemmer

at lydighet også krever lydighet mot situasjonen. Dagens situasjon er at vi lever med menneskebilder og gudsbilder som er forandret både på tusen år og fem hundre år.

Dåpen i lydighet med dagens situasjon

Sven Hillert, tidligere rektor for Pastoralinstituttet i Uppsala, har skrevet en bok som heter: "Till befrielse", med undertittel "-öppenhetens evangelium". Han skrev om dåpen at den gjennom tiden er blitt brukt til å skape skiller mellom mennesker. Skille mellom de dømte og de udømte. Sven Hillert skriver at for å unngå at dåpen blir en handling som setter skiller, er det derfor viktigere enn noensinne å se dåpen som et tegn på en relasjon som allerede finnes mellom Gud og den som døpes. Dåpen er ingen grense, men en kanal for Guds nåde. Dåpen skaper ikke grenser, men befri oss fra grenser. Han fortsetter med å skrive: med et slikt syn blir dåpen en åpen dør som aldri slår igjen. Det viser den Gud som alltid lar sitt lys flomme inn over våre liv som en strålende sol en vakker vårdag eller som blinkende lys i høstmørket. Dåpen er en kjærlighetserklæring fra den Gud som har skapt verden. En påminnelse om hvordan Jesus viser oss til Gud og hverandre, et tegn på det livet som forener oss alle."

Postludium

En har sagt: "Jeg kom til et sted som søkte sin framtid."
Jeg tenker at Jesus kom til et sted og alle steder som søker sin framtid.

Grete Hauge
Pensjonert prest.
gretehaug@getmail.no

7. søndag i treenighetstiden

7. søndag i treenighetstiden – søndag 23. juli 2017

Lesetekster:

1 Mos 16,1-13 Hagar gir Gud et navn

1 Joh 4,7-10 Gud er kjærlighet

Eller fortelling Luk 19,1-10 Sakkeus

Evangelietekst:

Luk 15,1-10 Sauen og sølvmynten

I den første teksten, fra 1 Mosebok, er det mye intriger og sjalusi på gang mellom slavekvinnen Hagar og Abrams kone Sarai. Det ender med at Hagar flykter fra Sarai etter at Abram har gjort henne gravid, men Hagar møter en engel som ber henne vende tilbake til Sarai og la seg ydmyke, med løfte om å gjøre hennes ætt stor. Gud ser Hagar. Alle trenger å bli sett. I den andre teksten, fra 1 Johannesbrev, kommer en oppfordring om at vi må elske hverandre, for Gud er kjærlighet, og kjærligheten er ikke at vi har elsket Gud, men at han har elsket oss. I evangelieteksten, fra evangeliet etter Lukas, forteller Jesus de to lignelsene om henholdsvis sauene og sølvmynten som ble funnet igjen. Når vi faller bort, når vi mistes, søker Herren fremdeles etter oss og feirer når vi blir funnet igjen. Og alle er like betydningsfulle.

Fortellingen

Fortellingsteksten er teksten om Sakkeus. Jeg vil ikke bruke mye plass på denne, men komme med et par punkter jeg ville tatt tak i om jeg hadde skrevet preken om Sakkeus, i stikkords-

form. 1. Sakkeus blir sett av Jesus. 2. Sakkeus klatrer i et tre for å se Jesus. Han har en drøm han brenner så mye for at han er villig til å bryte tabuer (klatre i trær), for å få et glimt av Jesus (drømmen).

Tre lignelser

I dagens evangelietekst lytter tollere og syndere til Jesus, mens fariseerne murrer og klager seg imellom om at Jesus tar imot og spiser med synderne. Da forteller Jesus tre lignelser, hvorav to av dem er i dagens evangelielesning. Den første lignelsen er om sauene som ble borte og funnet igjen, og hvordan han som har ansvar for de 100 sauene bruker tid og ressurser på å finne igjen den ene bortkomne sauene fremfor å holde seg med de 99 som er igjen. Og slik han gleder seg over å ha funnet igjen sauene som ble borte, blir gleden enda større i himmelen over én synder som vender om enn 99 rettferdige som ikke trenger noen omvendelse. I den andre lignelsen snakker Jesus om en kvinne med 10 sølvmynter, som mister den ene av dem, og følgelig leter både høyt og lavt inntil hun finner den igjen, og ber sine nabokoner og venninner å glede seg med henne over å ha funnet den igjen. Og slik blir det stor glede også blant Guds engler over én synder som vender om. Det er enda en lignelse som følger etter dette (men som ikke er den del av dagens tekster) – sønnen som kom hjem.

Lignelsen om sauene som ble funnet igjen har en parallelt tekst i Matteusevangeliet, Matt 18,10-14, men den er ikke like omfattende som Luk 15,1-10.

Inkludere og provosere

Jesus har en egen evne til både å inkludere og provosere på samme tid. Og ved å inkludere tollere og syndere provoserer han fariseerne og de skriftlærde. Jesus stenger ingen ute, men lar det være opp til hver enkelt om de vil lytte eller la seg provosere. Han bøyer seg ned til oss mennesker så vi skal slippe å måtte prøve den umulige oppgaven å strekke oss opp til Gud. «Det er ikke de friske som trenger lege, men de syke» sier Jesus selv, «Jeg er ikke kommet for å kalle rettferdige, men syndere.» (Mark 2,17) Fariseerne og de skriftlærde derimot, opphører seg selv og ser ned på andre. Istedenfor å lære av den virkelige

mesteren, velger de å klage og murre og ha negative holdninger. Til å være så plettfriske som de selv tror de er, har de alvorlig mange feil og mangler. De har misforstått noe viktig: «Døm ikke, så skal dere ikke bli dømt. Fordøm ikke, så skal dere ikke bli fordømt.» (Luk 6,37), og «En lærling står ikke over sin mester, men når han er utlært, blir han som sin mester.» (Luk 6,40). Fariseerne og de skriftlærde ser ikke bjelken i sitt eget øye (Luk 6,41-42).

Selv om Jesus er den uten synder, holder han seg ikke for god for selv den mest syndige i forsamlingen. Og han bryr seg ikke om anseelse og respekt fra dem som blir sett mest opp til i samfunnet. Jesus følger ikke strømmen, men går sin egen vei. For Jesus lar seg ikke binde til menneskenes vilje, men søker alltid sin Fars vilje, og slik viser han vei for oss. Det er også elegant hvordan Jesus stadig menger seg med syndere og utstøtte, og klarer å få dem til å omvende seg uten å fordømme dem og uten å støte dem vekk. Tvert imot ser de ut til å tiltrekkes av ham.

Fariseere og skriftlærde så på seg selv som gode og rettferdige, og grunnet denne ikke så alt for gode selvinnsikten, finner de ingen plass i Jesu forsamling.

Den som leter

Som svar på fariseernes murring, forteller Jesus de to (tre) lignelsene. En sau blir borte fra flokken, og gjeteren buker alt han har av tid og krefter på å lete etter sauene som ble borte. En kvinne mister én sølvmynt, og bruker all sin tid og energi på å lete etter mynten. Den ene som blir borte er like verdifull som de som er igjen, og verdt å bruke tid på å finne. Den ene som blir borte er fremdeles sett og elsket. Gjeteren ønsker det beste for hele flokken, med alle flokkens individer. Det er menneskelig å komme på villspor en gang iblant. Men for Gud betyr det ikke så mye om vi gjør feil eller velger feil vei, han leter alltid etter sine bortkomne for å hente dem hjem igjen, til tryggheten og fellesskapet. Jesus er den gode gjeteren, som oppsøker og leter etter alle. Jesus samler, og gir aldri opp. «Jeg har også andre sauer, som ikke hører til denne flokken. Også dem må jeg lede. De skal høre min stemme, og det skal bli én flokk og én gjeter.» (Joh 10,16)

Å bli funnet

Som sagt er det menneskelig å ta feil valg og havne på avveie. Noen tester grenser, det ligger i menneskenaturen. For eksempel et lite barn som stadig stavrer seg lenger og lenger vekk fra sin mor i parken og tester morens grenser, og stadig protesterer mot å holde seg innen synsvidde. Men barnet protesterer ikke og tester ikke grenser om det ikke føler seg trygt og elsket. Og så kan det være lett å bli distraheret midt i denne uttestingen. Fokuserer man mye på dette aspektet, vil det være naturlig å dra inn den tredje lignelsen om sønnen som kom hjem (Luk 15,11-32). Det er noe trygt og godt i å bli funnet, når man slipper å stresse og lete mer, når tryggheten i det kjente omfavner den bortkomne. Jeg har selv opplevd å få en utilsikket langtur på fjellet, uten mat og drikke og telefondekning i skikkelig ruskevær, på grunn av en litt vel aggressiv elg, og kjent på den trygge og gode følelsen når jeg godt over 12 timer senere endelig fikk øye på seteren og tryggheten som kom mot meg. Og det er like stor lettelse for moren som plutselig innser at treåringen har klart å stavre seg vekk fra klatrestativet, når hun endelig finner ham igjen, sittende på huk og klappe pusen han fikk øye på et lite kvartal unna. Det er også et annet aspekt i det å hjelpe og bli hjulpet – det er en toveissak. En gjeter får ikke reddet den bortkomne sauene om sauene flykter fra gjeteren. Man kan ikke gi noe med en lukket hånd. Men når vi hører den kjente stemmen til gjeteren og den assosieres med trygghet møter vi gjeteren med glede. Griper man etter hånden på en drukkende mann som ikke ønsker hjelp, er det liten sannsynlighet for at vi klarer å holde igjen, men om den drukkende mannen ønsker hjelp og strekker seg mot den som forsøker å redde ham, kan man sammen låse grepet og gjøre det mye sterkere.

99 sauer og 9 sølvmynter

Hva med de 99 sauene som gjeteren ikke prioriterte for å lete etter den ene bortkomne sauene, eller de 9 sølvmyntene kvinnen la pent fra seg for å lete etter den ene hun hadde mistet? Det kan være naturlig å spørre seg om dette. Sauene som allerede er i trygghet og fellesskapet, har ikke det store pressende behovet for å bli funnet igjen umiddelbart heller. For de er jo

allerede i trygghet. Det betyr ikke at én av sauene i flokken allikevel ikke trenger å bli funnet og sett av gjeteren. Alle som kommer i kirken er ikke troende, og det finnes troende som aldri beveger seg inn i kirken. Hvilken sau som er bortkommen er ikke alltid like entydig.

Salmeforslag

279 Overmåte fullt av nåde

301 Du så meg, Gud, du vevet meg

317 Vår Herre er ein hyrding god

324 Ikke en spurv til jorden

332 You've examined my heart

342 Amazing grace/Å nåde underfull og stor

351 Sjå, han gjeng inntil syndig mann

401 Gud er nådig

783 Her går en trofast gjeter

Og selvfølgelig mange flere flotte salmer. Salmeboken er en skattekiste.

Linett Bjørkto

Student ved TF og fungerende menighetsprest i Mo kirke

Sola literatura

Shusaku Endos Taus himmel

“Kristus ville sikkert ha falt fra for disse menneskenes skyld”.

Som ganske ung reiste jeg til Japan som misjonær. Og ble der i nesten sytten år, avbrutt av noen norgesopphold. Jeg lærte språket, jobbet sammen med mannen min i japanske menigheter, og underviste på seminaret som utdanner japanske prester for Kinki-kirken, den lutherske kirken vi var tilknyttet. Og det var i Japan jeg for første gang leste *Taus Himmel* av Shusaku Endo, boka som nettopp er filmatisert som *Silence* med Martin Scorsese som regissør. Jeg nøler ikke med å beskrive den som en av de bøkene som har hatt “en særlig formende betydning gjennom livet”.

De første årene etter at vi hadde lært språket såpass at vi kunne fungere i både hverdags- og søndagsliv, bodde vi på landsbygda. Omgitt av appelsinmarker i nærheten av fiskerlandsbyen Shimotsu, og med landsbyens beste sushirestaurant som nærmeste nabo vokste kjærligheten til landet og kulturen. Japan ble en sentral del av livs- og troshistorien min. Den lille kirken hvor vi arbeidet de første årene, lå mellom to imponerende templer fra hver sin buddhistiske trosretning. På fjellet bak kirken, to hundre trappetrinn opp, lå den lokale shinto-helligdommen. I disse omgivelsene skulle vi fortelle om Han som ber oss dele evangeliet om nåde og fred med alle mennesker. En fantastisk og frustrerende erfaring!

Det fantastiske handler om landet og menneskene. At vi fikk bo så mange år i Japan og lærte kodene og språket å kjenne, har beriket livet umåtelig. Og samtidig var det samme språket kilde til stor frustrasjon. Selv om det muntlige fungerer godt og jeg lærte mer enn tolv hundre billedtegn (kanji)

på språkskolen, var ikke dette tilstrekkelig til å lese japansk skjønnlitteratur på originalspråket. Og nettopp litteraturen er jo en inngangsport til å kunne begripe noe av andre kulturer. Pliktskyldig leste jeg kjente forfattere som Kenzaburo Oe, Yasunari Kawabata og Yukio Mishima i engelsk oversettelse. Men de åpnet ikke opp for en større forståelse av landet. De forvirret mer enn de opplyste.

Så møtte jeg Shusaku Endo. Eller rettere sagt hans *Taus Himmel*.

Mye japansk litteratur er heldigvis oversatt til engelsk. Og de senere årene direkte fra japansk til norsk, blant annet av Magne Tørring som er vokst opp i Japan og snart skal i gang med en ny oversettelse av *Taus Himmel*. Den vi har nå, er oversatt av Erik Gunnes via engelske *Silence*. *Taus Himmel* kom på norsk i 1971, seks år etter at den i 1965 ble utgitt som *Chinmoku* på japansk og noe senere altså som *Silence*.

Møtet med Shusaku Endo og *Taus Himmel* ble et møte som både trøstet og rystet meg. Trøstet, fordi her møtte jeg en forfatter jeg kunne forholde meg til. Endo var katolikk, døpt som tiåring i 1933 etter at han kom tilbake til Japan fra Kina sammen med sin kristne mor. Han har sammenlignet dåpen med å ta på seg en altfor trang vesterlandsk dress som han stadig forsøkte å forandre til en japansk kimono. Han kommer gjennom sine tallrike romaner og skuespill stadig tilbake hvordan kristendommens møte med Japan og japanere utfordrer synet på hvem som er den sterke og den svake, hvor de svake og misforståtte framstår som de som best har grepet nåden. Og han problematiserer sider ved kristendommens møte med Japan ved å kalle landet "en sump", hvor de ordene som blir sådd ikke vokser opp fordi de ikke festes i landets jordsmonn. De ord som blir sådd, slår ikke rot. Røttene råtner.

Men *Taus Himmel* ikke bare trøstet, den rystet meg også dypt. Endos beskrivelse av kristen-forfølgelsene på 1600-tallet er så groteske. Og vi vet jo at de var nettopp det. De var også så altomfattende at de få kristne nettverkene som overlevde, gikk under jorden i to hundre år. Og spørsmålet om Guds taushet, slik den ble opplevd av de som møtte sine forfølgere, var aktuelt også i det Japan vi kom til, selv om det ytre sett var slutt på forfølgelser. Det var mange jeg møtte som opplevde at

Kristus-troen kostet. En knapp prosent av befolkningen regnes som kristne. Hva ga meg rett til å formidle en tro som kunne føre til brudd med familie og bakgrunn? Dette spørsmålet tenker jeg nok at gjør seg bedre som utgangspunkt for samtale og refleksjon enn for misjonsteologiske erklæringer.

Taus Himmel handler om de to katolske jesuittprestene Rodrigues og Garrpe som i 1638 reiser fra Portugal med kurs for Japan. De vil lete etter sin tidligere lærer Ferreira som har vært misjonær der i mange år. Ryktene forteller at han har fornektet troen under tortur. De to tror ikke på dette. Men de vet at det foregår forferdelige forfølgelser av de kristne, at kristendommen nå er forbudt, og at det av de flere hundre tusen kristne nå bare er en håndfull igjen. Da de ankommer Japans sørkyst, finner de små grupper med kristne som gjemmer seg for myndighetene. Kristendommen er nesten utryddet i landet, men de kristne de møter tar godt imot dem. Det er Rodrigues vi videre følger i hans og de japanske kristnes prøvelser. Prøvelser som på mange måter ligner Jesu lidelser på hans Via Dolorosa. De kristne får muligheten til å slippe den grusomme torturen gjennom å avsverge troen ved å trække på et bilde av Kristus eller Jomfru Maria, et såkalt FUMI-E, «trækkebilde».

Vi møter også Kichijiro, en på alle måter ynkelig og foraktelig mann, som har trakkert og slik unngått det idealiserte martyriet. Gjennom Kichijiro kommer Rodrigues nærmere en erkjennelse av at det ikke er bare de modige og sterke som tilhører Kristus. Idealiseringen av den sterke som utholder tortur og får del i martyriet, blekner. Slik beskriver han selv den forandringen som er i ferd med å skje med hans egen innstilling: *“Det finnes to kategorier av mennesker, og de er hva de er fra fødselen av, - de sterke og de svake, helgener og vanlige folk, helter og de som ærer og respekterer dem. I forfølgelsestider blir de sterke brent på bål og druknet i havet; men de svake, som Kichijiro, flakker omkring i fjellet. Og du (nå snakker jeg til meg selv) - hvilken kategori hører du til? Dersom det ikke var fordi du er deg bevisst å være prest, og var det ikke for din stolthet, så kanskje du også ville gjøre som Kichijiro, og trække på FUMI-E 'n?”* Like etter blir han forrådt av Kichijiro og tatt til fange. Men før det har han gitt Kichijiro syndsforlatelse og velsignelsen.

Rodrigues møter så han de er sendt til Japan for å finne: Ferreira. Ferreira har frasagt seg troen, og tråkket på FUMI-E'n. Han utfordrer Rodrigues til å utføre samme handling, for å redde japanske kristne fra den grusomste tortur.

Følgende samtale mellom disse to er for meg bokas sterkeste avsnitt:

“(Ferreira): Den natten jeg satt her, var det fem mennesker som hang i pølen. Fem stemmer som gjenlød i øret mitt. Embetsmannen sa: “Hvis De faller fra, blir disse menneskene straks heist opp fra pølen, de blir løst av repene og sårene blir stelt.”

Jeg svarte: “Hvorfor faller ikke disse menneskene fra?” Og embetsmannen lo og sa: “De har falt fra mange ganger alt. Men så lenge ikke De faller fra, er det ingen redning for dem.” “Og De...” Rodrigues stemme var halvkvalt av gråt. “De skulle ha bedt...” “Jeg bad. Jeg bad og bad. Men bønnen lettet ikke deres lidelser det minste...”

Bønnen gjør ikke smertene noe lettere å bære.”

“Men fordi de har måttet gjennomgå dette på jorden, får de en evig belønning i himmelen.” “Ikke narr Dem selv! ... Dersom De sier at De vil falle fra, blir disse menneskene tatt opp av pølen. De får slippe å lide mer. Og De nekter å gjøre det. Det er fordi De er redd for å forråde kirken. De er redd for å bli betraktet som kirkenes berme, slik jeg blir det ..... Men er det kjærlighet det De viser nå? En prest skal leve etter Kristi forbilde. Og hvis Kristus hadde vært her.... Kristus ville sikkert ha falt fra for disse menneskenes skyld .... Av kjærlighet ville Kristus falt fra. Selv om det betydde å gi avkall på alt han eide.”

FUMI-E'n blir båret inn. “Nå skal De utføre den mest smertefulle kjærlighetsgjerning som kan tenkes”. Ferreira gjentok, lavmælt og inntrengende, det han nettopp hadde sagt. “Deres brødre i kirken kommer til å dømme Dem, som de har dømt meg. Men det er noe som er viktigere enn kirken, viktigere enn misjonsarbeidet - og det er det De skal gjøre nå.” FUMI-E'n ligger nå foran føttene hans. En enkel medalje av kobber er festet til et skittent stykke tre. Årene i treet ligner små bølger. Foran seg har han det heslige ansiktet til en Kristus med tornekrone på hodet og tynne, utstrakte armer. Med tårevått og forvirret blick ser presten ned på dette ansiktet som han nå møter for første gang siden han steg i land i Japan. “Kom igjen!” Sa Ferreira. “Mot!” .....

De første strålene fra morgensolen bryter inn. Lyset skinner på de benete skuldrene hans; den lange, tynne halsen minner om en kyllings. Presten griper FUMI-E'n med begge hender og fører den opp til øynene. Dette ansiktet, som så mange føtter har trampet på-hvor gjerne han ville presse det mot sitt eget! Bedrøvet stirrer han på bildet midt på planken; skikkelsen er slitt og halvt utvisket av alle dem som har tråkket på den. En tåre glimter i øyet hans. "Å," sier han, "å, det gjør vondt!"

"Det er bare en formalitet. Hva spiller formaliteter for rolle?" Tolken skynder opphisset på ham. "Vi krever bare at De skal trække for et syns skyld."

Presten løfter foten. Inne i den kjenner han en kraftig, dump smerte. Dette er ikke bare en formalitet. Det han nå gjør, er å trække på det han har betraktet som den skjønneste ting i sitt liv, det han har holdt for det reneste og fineste av alt, høydepunktet av alle menneskelige idealer og drømmer. Så vondt det gjør i foten hans! Men Kristus-skikkelsen på bronseplaten sier til presten: "Tråkk! Tråkk! Jeg vet bedre enn noen hvor vondt det gjør i foten din. Tråkk! Jeg ble født til verden for å bli tråkket på av menneskene. For å dele menneskenes lidelser, var det jeg bar mitt kors." Presten satte foten på FUMI-E'n. Morgensolen flommet inn. Og langt borte gol en hane."

Endo formulerte for meg mange av de spørsmålene jeg hadde som misjonær i Japan. Jeg har stått ved monumentet over 26 kristne som i 1597 ble korsfestet på Tateyama-høyden i Nagasaki. Her ble mange senere henrettet på bestialsk vis til skrekke og advarsel. Spørsmålet om Guds taushet eller Guds mangel på inngripen ligger så klart i dagen at det nesten ikke behøver å formuleres.

Jeg opplevde at Endo stilte noen av de samme spørsmålene som jeg gjorde. Han var nær i motstanden jeg kjente når enkelte kolleger snakket om den seierrike framtiden som ville komme dersom vi ba og vitnet enda ivrigere. Min første lesning av *Taus Himmel* falt sammen med at den såkalte karismatiske bevegelse begynte å prege flere av mine misjonærkolleger. Nå skulle den nye tros-våren komme! Selv opplevde jeg meg ikke berørt av denne bevegelsen. Gjennom *Taus Himmel* fikk jeg tydeliggjort et Guds-bilde som var annerledes enn det

den optimistiske “Gud-har-mer-å-gi”-teologien formidlet. Et bilde av Gud som nok kunne framstå som taus, men som talte gjennom villigheten til å la seg trække på for Den Andres skyld. *Taus Himmel* satte for meg ord på at Guds nærvær ikke kan bevises gjennom de sterkttroende, men ofte skjuler seg og kommer til syne når livet blir så vanskelig at det ikke er mulig å synke dypere ned. Den japanske tittelen *Chinmoku* antyder dette. De to billedtegnene som danner ordet består av betyr “å synke dypt ned i stillheten”. Den stillheten som tolkes som taushet i boka, men som helt til slutt, etter at Rodrigues har tråkket og slik i kirkens og samfunnets øyne fornektet Kristus, får ham til å bryte ut: *“Sikkert ville hans kolleger fordømme hva han hadde gjort. Men selv om han forrådte dem, forrådte han ikke sin Herre. Han elsket Ham nå på en annen måte enn før. Alt som hittil var skjedd, hadde vært nødvendig for å føre ham så langt. “Fremdeles er jeg den siste prest i dette land. Men Vår Herre tidde ikke. Og selv om han hadde tidd, ville mitt liv frem til denne dag ha vitnet om ham.”*

Vitnet, fordi han utførte denne kjærlighetsgjerningen for de andres skyld.

Andre spørsmål jeg strevde med ble også understreket i møte med boka. Hvor kompromissløst kan vi forkynde forandring og tydelig etterfølgelse? Hva er et kristent vitnesbyrd? Endo snakker om de som er modige og de som ikke er det. Det krever mot å stå som den eneste kristne i sin sosiale sammenheng. Kan vi forlange at de skal gi til kjenne at de er kristne når vi vet hvor mye det kan koste?

De som lot seg døpe i Shimotsu kirke hadde alle forskjellig bakgrunn. Noen møtte sterk motstand ved å oppsøke en kirke, for andre var det ganske greit.

Noen av ungdommene som kom, var svært frimodige, de delte ut invitasjoner til kirken, de vitnet for sine venner og hjemme. Andre igjen fortalte ikke til noen at de lot seg døpe. Og for noen ble omkostningene både sosialt og familiært slike at de forsvant ut av fellesskapet etter kortere eller lengre tid.

Etter at presten Rodrigues er tatt til fange, reflekterer han over ordet “synd” i møtet med fangevokternes likegyldighet og brutalitet. *“Synd, tenkte han, er ikke det man vanligvis forestiller seg; det er ikke å stjele og lyve. Synd, det er at en brutalt trækker*

hen over et annet menneskes liv, og fullstendig glemmer de merkene en har etterlatt seg." Disse ordene ga gjenklang hos meg. Hensynet til, og behandlingen av, Den Andre er viktigere enn at man opptrer ytre sett moralsk uklanderlig. Viktigere også enn å få aksept i den kirkelige sammenhengen man står i, eller i et misjonærfelleskap.

Mens jeg skriver på dette innlegget får jeg melding fra en japansk kvinne jeg ikke har møtt eller hatt i tankene på nesten 40 år. Meldingen er fra datter til sushikokken i nabolagets beste sushi-restaurant. Hun er søster til vår eldste sønns bestevenn fra den gang: Yu-chan. De gikk på søndagsskolen mens vi var prestepar der på syttitallet. Nå har hun funnet oss på Facebook. Hun forteller at hennes første kontakt med kristendommen var på søndagsskolen hos oss for førti år siden. Og at hun tjuefem år senere, i 2001, ble døpt. "Jeg tilhører en kirke i Osaka nå og livet mitt har blitt så rikt velsignet av Gud. Takk for arbeidet dere gjorde i Shimotsu og det hjertet dere har for Japan."

Slike meldinger er ikke hverdagskost. Jeg blir kjempe-rørt. Og tenker i etterkant at Endos bilde av Japan som en sump hvor ikke noen frø vil slå rot og vokse og modnes, er et bilde som ikke er helt treffende. Men det er noe med tidsperspektivet som er viktig å ha med. Og at enkelte Bibelord treffer spesielt godt her. Som disse av Paulus: "Jeg plantet, Apollos vannet, men Gud ga vekst." (1 Kor 3,5) Jeg er så takknemlig for at Japan er slik en viktig del av min livs- og troshistorie.

Shusaku Endo fikk ikke nobelprisen i litteratur, slik mange mente han burde fått. Men han får en pris fra meg for å ha åpnet veien inn i tema jeg selv strevde med å finne ord til. Det er ikke en fattig trøst, men en dyp hemmelighet: Kristus kom for å bære også dette: At vi trækker på ham. Igjen og igjen. Noen ganger med viten og vilje. Andre ganger uten å vite det. Det kalles synd. Men nåden når alltid dypere ned, helt ned dit hvor også stillheten får en mening. Ned til CHINMOKU!

Jeg utfordrer GAUTE GRANLUND som neste bidragsyter

*Frem mot 500-års-jubileet for
Martin Luthers teser, trykker Nytt
norsk kirkeblad samtlige teser i de
kommende utgavene.*

80. Biskoperne, sjælesørgerne og teologerne, som tillade, at der tales slige ord til menigmand, vil bli nødte til at gjøre regnskab derfor.

81. Saadan skamløs og skjendig prædik-
en om og berømmelse af afladen gjør, at
det ogsaa blir vanskeligt for de lærde at
forsvare pavens ære og værdighed mod
bagvaskelse af den eller endog mod
skarpe snedige spørsmåal fra menigmand.

82. Som for eksempel: Hvorfor løser ikke
paven straks alle sjæle fra skjærsilden for
den allerbilligste kjærligheds skyld og
formedelst den saa høie nød, sjælene er i,
hvortil der var saa skjellig grund, da han
dog for de forgjengelige pengers skyld,
som skal bruges til at bygge st. Peters
kirken, forløser utallig mange sjæle, hvor-
til der altsaa er saa løse grunde?

83. Ligesaa: Hvorfor vedbliver kirken at holde festferder for de døde og deres aarsdage, og hvorfor giver han ikke tilbage eller tillader at give tilbage de benefisier (milde gaver) eller præbender (legater), som er stiftede til gode for de døde, da det jo er urigtigt at bede for de forløste?

84. Ligesaa: Hvad er det for en ny Guds og pavens hellighed, at de tillade de ugudelige og fienden for penge at løse en gudfrygtig og af Gud elsket sjæl, og at de dog ikke meget heller vil for den store nøds skyld, som de samme gudfrygtige og elskede sjæle er i: udløse dem for intet af kærlighed?.